

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Sosionomi
2014

Anna Taivainen ja Jenni Teräs

LAINRIKKOJA YHTEISKUNNASSA

– selviytyminen ja muutoksen mahdollisuudet

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Sosionomi

Kevät 2014 | 61 sivua

Ohjaaja: Heli Virjonen

Anna Taivainen ja Jenni Teräs

LAINRIKKOJA YHTEISKUNNASSA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vankilasta vapautuneiden ja vapautumassa olevien kokemuksia elämänhallinnasta, selviytymisestä ja sopeutumisesta yhteiskuntaan. Tutkimuksen tavoitteena oli myös tuoda esille, miten he kokivat rikolliseksi leimautumisen vaikuttaneen elämäänsä ja minkälaisia rikoksettomaan elämään tähtääviä tukipalveluita he tarvitsisivat pärjätäkseen yhteiskunnassa.

Työharjoitteluaikamme syksyllä 2013 Turun yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja Turun vankilassa herätti mielenkiintomme vapautumassa olevien ja vapautuneiden vankien selviytymiseen yhteiskunnassa. Hallittuun vapautumiseen tähtäävät toimenpiteet eivät olleet riittäviä. Vuoden 2006 lakimuutoksista huolimatta vapautumisen suunnittelu ei ollut parantanut riittävästi vangin saamaa tukea ja apua käytännön asioiden järjestelyyn.

Perehdyimme teoreettisesti kohderyhmämme, lainrikkajien asemaan ja selviytymiseen yhteiskunnassa sekä leimautumisen vaikutuksiin kohderyhmän elämässä. Sosiaalinen pääoma toimi myös teoreettisena viitekehystenä tutkiessamme heidän verkostoista saamaansa tukea ja luottamustaan läheisiin sekä ammattiapuun.

Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Suoritimme aineiston analyysin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Toteutimme tutkimuksen yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa olevien Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston ja Käyrän vankilan kanssa. Haastattelimme kahdeksaa ehdonalaisen valvonnan vapaudessa ja koevapaudessa olevaa henkilöä sekä vapautumassa olevaa vankia.

Tutkimuksemme keskeisimmät tulokset ja johtopäätökset osoittivat, että lainrikkajat olivat syrjäytyneet yhteiskunnasta leimautumisen ja sosiaalisen pääoman vähäisyyden vuoksi. Tärkeimpiä selviytymistekijöitä olivat läheiset sekä oman asunnon saaminen vapautuessa. Työllistymisen mahdollistaminen ja kouluttautumiseen motivoiminen parantaisivat heidän mahdollisuuksiaan ja vähentäisivät rikoksen uusimisriskiä. Lisäksi he tarvitsisivat psykososiaalista tukea elämäntapahtumiensa ja identiteettinsä työstämiseksi sekä löytääkseen uusia voimavaroja elämänlaatunsa parantamiseksi.

ASIASANAT:

Identiteetti, leimautuminen, luottamus, rikollisuus, sosiaalinen pääoma, selviytyminen, sosiaalinen verkosto, syrjäytyminen.

BACHELOR'S THESIS (UAS) | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Bachelor of Social Services

Spring 2014 | 61 pages

Supervisor: Heli Virjonen

Anna Taivainen and Jenni Teräs

THE CRIMINAL OFFENDER IN SOCIETY

The purpose of this study was to find out how people who have been or are soon to be released from prison experience the process of controlling their own life, coping and adapting to society. It also aimed to bring forth how they felt the social stigma of being labelled a criminal had affected their lives, and what kind of support aimed at promoting a crime-free life they needed to cope in society.

Our autumn 2013 work training in the Turku Community Sanctions Office and in Turku Prison awakened an interest in how recently released and soon to be released prisoners cope in society. Existing procedures aimed at a controlled release were not sufficient. Despite changes to the law in 2006, planning of the release process had not sufficiently improved the support and help received by prisoners when arranging their practical affairs.

We acquainted ourselves theoretically with the position within society and coping in society of our focal group, criminal offenders, and investigated the effect social stigma had on our focal group's life. Social capital was also used as the theoretical framework when we investigated the support offenders received from social networks and their trust in close friends, relatives and professional helpers.

The study was qualitative in nature and we collected our material using focused interviews. We analysed the data using data-driven content analysis. We carried out the study in cooperation with the Turku Community Sanctions Office (part of the Criminal Sanctions Agency) and Käyrä Prison. We interviewed eight people who were either conditionally released under supervision or in probationary freedom, and a prisoner who was about to be released.

Our main results and conclusions show that social stigma and a lack of social capital had led to the offenders being excluded from society. The main factors that supported coping in society were close friends, relatives, and own accommodation on release. Enabling offenders to gain employment and motivating them to gain an education would increase their chances and decrease the risk of reoffending. Offenders would also need psychosocial support in order to process past events and their own identity, and to be able to improve the quality of their life.

KEYWORDS:

Crime, coping, identity, social stigma, social capital, social networks, social exclusion, trust.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 RIKOS, RANGAISTUS JA VAPAUTUMINEN	8
2.1 Rikollisuus Suomessa	8
2.2 Vankeusrangaistuksen tavoitteista	9
2.3 Hallitun vapauttamisen periaatteita	10
2.4 Vapautuneiden palvelut	12
2.5 Yhteiskuntaan uudelleen integroituminen	14
3 LAINRIKKOJAN MUUTOKSEN MAHDOLLISUUDET	17
3.1 Rikolliseksi leimautuminen	17
3.2 Lainrikkojan identiteetti	18
3.3 Hyvinvointi ja toimintavalmiudet	20
3.4 Selviytymiskeinot ja elämänhallinta	21
3.5 Sosiaalinen pääoma selviytymisressina	24
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
4.1 Tutkimustavoite ja -tehtävät	27
4.2 Yhteistyökumppanit	27
4.3 Laadullisesta tutkimuksesta	29
4.4 Tutkimusmenetelmä	30
4.5 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston hankinta	32
4.6 Materiaalin käyttö ja analyysitapa	34
5 TUTKIMUSTULOKSET	36
5.1 Taustatiedot	36
5.2 Luottamus ja verkostot	36
5.3 Lainrikkojan identiteetin leimautuminen	39
5.4 Selviytymistä tukevat asiat	41
6 YHTEENVETO	44
6.1 Rikoksentekijäksi leimautumisen vaikutus selviytymiseen	44
6.2 Lainrikkojan selviytymistä tukevat tekijät	45
6.3 Sopeutumisessa tarvittava lisätuki	48

7 POHDINTA	51
7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	51
7.2 Ammatillinen kasvu	52
7.3 Jatkotutkimuksen tarve	54
LÄHTEET	55

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Suostumuslomake vapautuneille

Liite 3. Suostumuslomake vangeille

1 JOHDANTO

Vankeuslaki ja laki ehdonalaisen vapauden valvonnasta uudistui vuonna 2006. Lisäksi vuonna 2012 on laadittu Hallitun vapauttamisen käsikirja, joka ohjaa työskentelyä vangin vapautumisolosuhteiden parantamiseksi. Harjoittelujaksojemme aikana syksyllä 2013 Turun yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja Turun vankilassa saimme tietää, että vapautumisen suunnittelu ei lakimuutoksista huolimatta ole parantunut riittävästi eivätkä vangit saa aina vapauduttuaan tarpeeksi tukea käytännön ongelmiinsa ja elämänhallintaansa. Rikosseuraamuslaitoksen aluehallinnon tulostavoitteissa vuodelle 2014 on määritelty yhteistyön parantaminen vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen välillä. Tällä pyritään hallitumpaan vapautumiseen.

Tutkimusaiheemme muotoutui kiinnostuksestamme rikosseuraamusalaan. Käsittelimme tutkimuksessamme vankilasta vapautuneiden sekä vapautumassa olevien kokemuksia elämän hallinnasta, selviytymisestä ja sopeutumisesta yhteiskuntaan. Selvitimme lisäksi, miten he kokivat rikolliseksi leimautumisen vaikuttaneen elämäänsä ja oliko muutos heidän mielestään mahdollinen. Tutkimuksen tavoitteena oli myös tuoda esille, minkälaista rikoksettomiaan elämään tähtäävää tukea he tarvitsisivat pärjätäkseen yhteiskunnassa.

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa olevien Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston ja Käyrän vankilan kanssa. Tutkimuksemme asiakaskohderyhmä koostui ehdonalaisen vapauden valvonnassa olevista Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaista sekä Käyrän vankilasta vapautumassa olevista vangeista sekä yhdestä koevapaudessa olevasta vangista. Haastattelimme yhteensä kahdeksaa asiakasta ja vankia alkuvuodesta, maaliskuu–huhtikuun välisenä aikana.

Tietoperustaosassa esittelemme tutkimuksemme teoreettisen viitekehyksen. Kerromme ensin rikollisuudesta Suomessa sekä vankeusajan tavoitteista. Esittelemme myös vapautuneiden palveluita ja yhteiskuntaan uudelleen

integroitumisen edellytyksiä. Koska rikollisuus on syy syrjäytymiselle ja syrjäytyminen on syy rikollisuudelle, perehdyimme lainrikkajien identiteetin leimautumiseen ja sen vaikutuksiin muun muassa uusintarikollisuuteen sekä yhteiskunnassa selviytymiseen. Lainrikkajan muutoksen mahdollisuuksia käsitelimme hyvinvoinnin ja toimintavalmiuksien näkökulmasta sekä avasimme selviytymistekijöitä ja sosiaalista pääomaa niiden hyödynnettävyyden näkökulmasta. Tutkimuksen toteuttaminen -osiossa esittelemme tutkimustehtävämme ja metodologiset ratkaisut: teemahaastattelun sekä aineiston keräämisen ja analysoinnin tavat. Tutkimustuloksissa kerromme tutkimuksemme tulokset ja yhteenvedossa keskeisimmät johtopäätökset verraten niitä tietoperustaan.

Toivomme tutkimuksemme tuloksista olevan hyötyä vapautuville vangeille ja heidän kanssaan työskenteleville, jotta vapautuminen olisi hallitumpaa ja yhteiskuntaan sopeutuminen helpompaa lainrikkajan leimasta huolimatta.

2 RIKOS, RANGAISTUS JA VAPAUTUMINEN

2.1 Rikollisuus Suomessa

Poliisin tietoon tuli vuonna 2009 noin 919 000 rikosta. Näistä yli puolet oli liikenne rikoksia ja -rikkomuksia. Rattijuopumuksia kirjattiin noin 23 200 tapausta. Hieman yli 25%:a rikoksista oli omaisuusrikoksia, joiden määrä on ollut laskussa. Suurin osa näistä oli varkauksia. (Niemi 2011.)

Väkivaltarikosten määrä on kääntynyt laskuun vuoden 2011 jälkeen ja poliisin tietoon tulleita väkivaltarikoksia oli 36 710 vuonna 2013. Laskua vuoteen 2011 oli noin 5 000. (Sisäministeriö 2014.) Henkirikoksia on ollut vuosittain keskimäärin 130. Seksuaalirikosten määrä on ollut nousussa. Raiskauksia kirjattiin 660 vuonna 2009 ja lasten seksuaalisia hyväksikäyttöjä oli runsaat 1 000 tapausta. Piiloon jäävän rikollisuuden osuus on myös huomattava, sillä väestökyselyissä oli tullut ilmi, että 15 000–46 000 naista oli pakotettu seksuaaliseen kanssakäymiseen. Vuonna 2009 poliisin tietoon tuli noin 17 500 huumausainerikosta, joista noin kaksi kolmasosaa oli huumausaineiden käyttörikoksia. Törkeitä huumausainerikoksia oli noin 780 tapausta. (Niemi 2011.)

Suomessa toimi vuonna 2012 noin 80 eri järjestäytyneen rikollisen ryhmää tai ryhmittymää. Näissä ryhmissä oli jäseniä noin 1 000 henkilöä. Järjestäytynyt rikollisuus on Suomessa pääsääntöisesti kotimaista ja ulkomaalaistaustaisia ryhmiä on vain muutama. Toiminta on kuitenkin entistä kansainvälisempää ja ryhmät tekevät yhä enemmän yhteistyötä etenkin Venäjällä ja Baltian maissa olevien ryhmittymien kanssa. Rikolliset järjestöt ovat mukana erityisesti huumausainerikollisuudessa, mutta myös enenevässä määrin rakennus-, siivous- ja ravintolatoiminnassa. (Sisäministeriö 2014.)

Vaikka rikollisuus on lähes arkipäivänen ilmiö ja se on juurtunut ihmisyyteen vahvasti, siihen voidaan kuitenkin vaikuttaa. Rikoksen teon vaikeuttaminen, päihteiden saatavuuden rajoittaminen ja matala puuttumiskynnys rikkeisiin sekä

perheiden tukeminen ja lapsuuden väkivallattomuus ehkäisevät rikollisuutta. Tuloerot yhteiskunnassa ovat selkeä syy rikollisuuden lisääntymiselle ja niiden kasvua tulisikin ehkäistä poliittisesti. Rikosalttiuteen vaikuttavat lisäksi myös vertaisoppiminen. Monet teoriat tukevat näkemystä, että esimerkiksi vankilassa tapahtuva vertaisoppiminen toimii rikoksia lisäävästi. (Kivivuori 2008, 357–360.)

2.2 Vankeusrangaistuksen tavoitteista

”Vankeinhoidon tehtävä on paitsi rangaistusten täytäntöönpano, myös uusintarikollisuuden vähentäminen. Vankilassa tehtävän psykososiaalisen työn ydin on vangin ja vankilan työntekijän kohtaamisessa. Siinä vangittu ihminen tulee kuulluksi ja nähdyksi paitsi vankina, myös ihmisenä. Vankila kuitenkin asettaa ihmissuhdetyölle poikkeuksellisen suuria rajoitteita. Voiko vanki tulla kuulluksi ja nähdyksi omanlaisenaan miehenä tai naisena, vai ainoastaan rangaistustaan suorittavana rikollisena? Onko vankilassa tilaa psykososiaaliselle työlle, kun ensisijainen tehtävä on rankaiseminen ja valvonta?” (Granfelt 2010, 131.)

Vankeuslain mukaan vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Säännöksessä lakiin lisättiin tavoitteeksi uusintarikollisuusriskiin vaikuttaminen. (Mohell 2011.)

Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen on ollut keskeinen rikosseuraamusalan tavoite 1990-luvun lopulta lähtien. Sillä tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joita rikoksentekijöihin kohdistetaan seuraamusjärjestelmässä ja jotka vähentävät hänen rikollisen käyttäytymisensä uusimisriskiä. Vankeuslain mukaan tavoitteiden mukainen toiminta suunnitellaan yhdessä vangin kanssa rangaistusajan suunnitelmassa eli Ransussa, jota varten pidempiaikaisille vangeille tehdään riski- ja tarvearvio sijoittajyksikössä. Arvioinnilla selvitetään niitä tekijöitä, joihin vaikuttamalla henkilön uusintarikollisuutta voidaan vähentää. Arviossa esiin tulleisiin vangin elämänhallinnan, koulutustaustan ja työ- sekä toimintakyvyn ongelmiin pyritään vaikuttamaan sijoittamalla vanki tarkoituksenmukaiseen toimintaan. (Rikosseuraamuslaitos 2014.) Rangaistusajan suunnitelma kattaa sekä vankilassa oloajan että ehdonalaisten vapauden ja se on tavoitteellisen täytäntöönpanon ja vaikuttavuuden tärkein

väline. Sen sisältö ja laajuus riippuvat rangaistusajan pituudesta ja yksilöllisistä tekijöistä. (Mohell 2011.)

Vankilassa järjestetään vangeille työtä, koulutusta tai muita vangin valmiuksia edistäviä toimintoja. Koko vankilassaoloaika tähtää vapautumiseen ja toimintojen tarkoituksena onkin edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Eri toiminnoilla vahvistetaan vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpidetään tai parannetaan ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä ja tuetaan päihteetöntä elämäntapaa. (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

Vangeilla on usein tarvetta osallistua varsinkin päihteiden käyttöä vähentävään toimintaan. Toimintojen jatkuvuuden turvaamiseksi vapaudessa tehdään yhteistyötä erityisesti vangin kotikunnan viranomaisten kanssa. Vangilla on tietyin edellytyksin mahdollisuus käydä työssä tai opiskelemassa vankilan ulkopuolella ja heitä voidaan sijoittaa myös lyhyeksi aikaa kuntoutukseen vankilan ulkopuolelle. Tämä koskee vankeja, jotka ovat sijoitettuna avolaitoksiin kuten esimerkiksi Käyrän vankilaan. (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

Vankia motivoidaan sitoutumaan omaan suunnitelmaansa siten, että sen noudattamisesta seuraa etuisuuksia kuten esimerkiksi aikaistettu poistumislupa, avolaitokseen sijoittaminen ja valvottuun koevapauteen pääseminen. Vankeuslain tavoitteena on lisätä vankien osallistumista aktiiviseen ja hyödylliseen toimintaan kuten työhön, opiskeluun ja uusintarikollisuusriskiä vähentäviin toimintaohjelmiin sekä päihdekuntoutukseen. (Mohell 2011.)

2.3 Hallitun vapauttamisen periaatteita

Vapautumisen valmistelun tulisi alkaa viimeistään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapautumista ja pohjautua rangaistusajan suunnitelmaan. Vapauttamisen valmistelun käynnistäminen kuuluu rangaistusajan suunnitelman toteuttamisesta vastaavalle virkamiehelle, joka on yleensä rikosseuraamusesimies. Vastuu vapauttamisen valmistelusta voidaan

tarvittaessa siirtää toiselle työntekijälle, jolle se luontevasti sopii. Jos ilman valvontaa vapautuvalla on suuri tuen tarve, voidaan vastuu siirtää sosiaalityöntekijälle tai erityisohjaajalle. (Rikosseuraamuslaitos 2012, 16–17.) Vuonna 2010 vankilasta vapautui 6 506 henkilöä (Wuolijoki 2012, 7).

Hallitun vapauttamisen käsikirjassa yhteistyömuodoiksi on mainittu sidosryhmä- ja verkostoyhteistyö, palveluohjaus sekä rangaistusajan suunnitelman mukainen vangin kuntoutus. Vapauttamisen suunnittelu alkaa vankilasta vapautuvan selviytymisedellytysten ja palvelutarpeen arvioinnilla. Selviytymisedellytyksiin kuuluvat sekä selviytymistä tukevat että sitä haittaavat tekijät. Palvelutarvearvio koskee vapautuvan sosiaaliseen tilanteeseen liittyvää palvelutarvetta. Tarpeiden ohella saadaan tietoa vahvuuksista, jotka auttavat yhteiskuntaan sijoittumista. Arvio koskee vapautuvan vangin asunotilannetta, koulutusta ja työpaikkaa sekä työvoimahallinnon palveluiden tarvetta. Lisäksi arviossa on mukana selvitys toimeentuloa, päihdekuntoutusta ja perhetuen tarvetta koskevista asioista. Vapautus- ja valvontasuunnitelmat tulisi tehdä aina yhteistyössä vangin ja hänen läheistensä sekä sidosryhmien kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2012, 18–20.)

Vapautumissuunnitelmaan liittyy oleellisesti yhteistyö vapautumispaikkakunnan yhteistyötahojen kuten työvoimatoimiston, sosiaalitoimen, terveydenhuollon ja asuntoviranomaisten sekä yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa. Valvontaan vapautuvien kohdalla tehdään valvontasuunnitelma, jossa määritellään valvonnan sisältö, reunaehdot ja ensimmäinen valvontatapaamisen ajankohta sekä valvojan yhteystiedot. Valvojan tulisi tavata vanki ennen vapautumista. Vapauttamisen valmistelu on vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteinen prosessi, jossa vapauttamis- ja valvontasuunnitelmat laaditaan yhdessä. Lisäksi roolit sovitaan sen mukaan, mikä edistää asian hoitoa. Työnjaon tulisi olla selkeää, jotta vältetään päällekkäistä työtä. (Rikosseuraamuslaitos 2012, 21.)

2.4 Vapautuneiden palvelut

Ahonen (2010) on tutkinut vapautuvien vankien sijoittumista yhteiskuntaan. Hänen tutkimuksensa mukaan vapautuvien vankien tavoitteena oli elämän normaalius ja vankilaan johtaneesta elämäntavasta irrottautuminen. Lähtökohtana oli oma asunto. Elämänsisältöä toivat säännöllinen päivärytmi, erilainen tekeminen ja työ- tai työharjoittelupaikka. Läheissuhteet olivat myös tärkeitä. Tukipalvelut, joita tarvittiin vapautumisvaiheessa, painottuivat elämisen perustarpeisiin ja henkisen tuen tarpeisiin. Vapautuvat vangit tarvitsivat oman asunnon, toimeentulon ja terveystarpeita. Vapautumisvaiheen terapeuttiset keskustelut ja tukihenkilö antoivat henkistä tukea. Vapautuvat vangit olivat eriarvoisessa asemassa asuinkuntansa perusteella, koska yhtenäinen toimintamalli puuttui. Tuen määrä oli riippuvainen heidän kotikuntansa palveluista ja vapautumisvaiheen tuen määrä koettiin liian vähäiseksi. (Ahonen 2010, 2.)

Asumista valmistellaankin hyvissä ajoin jo ennen vapautumista yhdessä vankilan sosiaalityöntekijän kautta. Tuleva asumismuoto voi olla tuettu asuminen, palveluasuminen, tilapäismajoitus tai itsenäinen asuminen. Vuosina 2013–2015 on käynnissä valtakunnallisesti Pitkäaikaisasunnottomien vähentämishjelma eli PAAVO, jossa myös Rikosseuraamuslaitos ja Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis ovat mukana. (Portti vapauteen 2014.) Projektia tukevat Asuntoensin.fi-verkkosivut, jotka ovat valmistuneet osana pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa vuosina 2008–2011. Sivujen tarkoituksena on auttaa valtakunnallista kehittämistyötä asunnottomuuden poistamiseksi. (Asunto ensin 2014.) Lisäksi vuonna 2009 toimintansa aloittanut Vapautuvien asumisen tuen verkosto eli VAT-verkosto toimii rikosseuraamusasiakkaille asumispalveluja tuottavien järjestöjen yhteistyöfoorumina. Verkoston tarkoituksena on tehostaa, kehittää ja tukea sekä koordinoita rikosseuraamusasiakkaiden asumis- ja tukipalveluja sekä tiedonvälitystä. (Portti vapauteen 2014.)

Allan Weaver (2012), joka on itse entinen vanki ja nykyinen ehdonalaisvalvoja, on tutkinut vapautuvien vankien muutosmahdollisuuksia. Hänen dokumentistaan *The Road from Crime* käy ilmi, että vapautuvien vankien on vaikea tehdä elämänmuutosta, ellei heillä ole edes kattoa päänsä päällä. Hänen mukaansa ihminen tarvitsee vapautumisensa jälkeen perustarpeiden tyydyttämisen lisäksi myös tukijärjestelmän, joka valaa häneen uskoa muutoksen mahdollisuudesta. Järjestelmän tulisi näyttää toimintamalli, jonka jälkeen ihminen saa itse päättää seuraako sitä. Entinen rikollinen on itse avainasemassa elämänsä muuttamisessa, ei järjestelmä. Dokumentin mukaan auttamisjärjestelmät, joissa elämänsä suuntaa muuttaneet entiset vangit kertovat oman tarinansa ja näyttävät mallia selviytymisestään tienristeyksessä oleville, ovat toimivia. Nähdessään toisen, samanlaisessa elämäntilanteessa olleen päässeen kuiville ja irti kierteestä huomaa, että itselläkin voi olla mahdollisuuksia. Tämä on tärkeää, koska näin esimerkki toisen selviämisestä antaa toivoa paremmasta. Weaver sanookin: *”Joidenkin entisten vankien mukaan todellinen rankaiseminen alkaa tuomion päätyttyä. Joskus vankilan uloskäynti on pyöröovi, joka johtaa vain takaisin sisään.”* (The Road from Crime 2012.)

Vapautuneille vangeille on tarjolla monenlaisia palveluita, mutta niiden löytäminen ja palveluihin hakeutuminen voi olla yhteiskunnasta syrjäytyneelle ihmiselle haasteellista. Kriminaalihuollon tukisäätiön Kritsin ja Rehellistä elämää -verkoston vuonna 2008 avaama ja ylläpitämä Portti vapauteen -verkkosivusto on kattava tietopaketti vapautuneille vangeille. Sivustolle on koottu laajasti tietoa eri palveluista ja palveluntarjoajista.

Vuonna 2001 perustettu valtakunnallinen palveluntuottaja ja asiantuntija Krits on oikeusministeriön alainen valtion laitos, jonka tehtävä on edistää vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä sekä elämänhallintaa. Säätiön tavoitteena on tukea kriminaalihuoltotyötä ja sen kehittämistä. Lisäksi säätiön tarkoituksena on vaikuttaa toimintaan, jolla vähennetään uusintarikollisuutta ja sen haittoja. (Krits 2014.)

Jotta vapautuneen vangin sopeutuminen yhteiskuntaan onnistuisi mahdollisimman hyvin, suoritetun rangaistuksen aiheuttamat haitat jäisivät mahdollisimman vähäisiksi eikä tuomiosta syntyisi kerrannaisvaikutuksia rangaistuille ja heidän läheisilleen, tarvitaan yhteistyötä vankiloiden, yhdyskuntaseuraamustoimistojen sekä kuntien ja järjestöjen kesken sekä rangaistusaikana että sen jälkeen. (Portti vapauteen 2014.)

2.5 Yhteiskuntaan uudelleen integroituminen

Integroituminen yhteiskuntaan tulkitaan usein syrjäytymisen vastakohtaksi. Integroituminen voidaan kuitenkin tulkita myös elämänlaadun parantumiseksi tai syrjäytymiskierteen katkaisemiseksi. (Granfelt 2003, 15.) Vapautuvien vankien integroitumista yhteiskuntaan voidaan parantaa merkittävästi parantamalla heidän asumismahdollisuuksiaan. Oman asunnon saaminen vähentää oleellisesti myös uusintariskiä. Helsinkiin vapautuu vuosittain noin 400 vankia ilman asuntoa. Heidän tilanteensa vaatii rikosseuraamusviraston, sosiaalitoimen ja päihdehuollon sekä asuntotoimen yhteistyötä. Vankien asunnottomuuteen liittyy myös muita ongelmia kuten työttömyys, päihteidenkäyttö, velkaantuminen ja köyhyys. Vaativin haaste on aktiivisessa huumeekierteessä elävien asuttaminen. (Hynynen 2003, 3.)

Asuminen on muun kuntoutumisen perusedellytys. Oma koti on oma tila, jossa elää ja jossa arkinen elämänhallinta mahdollistuu. Oman itsensä kanssa eläminen sekä päihde- ja rikoskierteestä ulos pääseminen vaativat omaa tilaa, jonka voi rajata ulkopuolisilta. Asuntoloissa tämä ei onnistu. Myös työssä tai koulussa käyminen on asuntoloista käsin usein vaikeaa tai mahdotonta. Asunnottomuus aiheuttaa myös erityisen suuren uusimisriskin. Asunnottomat ovat yleensä työttömiä, peruspäivärahalla tai satunnaisilla tulonsiirroilla eläviä eivätkä heidän rahansa siis riitä huumevelkojen maksuun, korvausvaatimukseen tai vuokravelkoihin. Rikolliseen elämäntapaan liittyy usein myös mielenterveys- ja päihdeongelmia, jolloin asunnottomuus ja köyhyys lisäävät entisestään toivottomuutta ja tarkoituksettomuutta. (Granfelt 2003, 11–13, 68.)

Yhteiskuntaan uudelleenintegroimistehtävän lisäksi auttamistyössä painotetaan kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua ja syrjäytyneimpienkin asiakkaiden tarpeiden ja oikeuksien toteutumista. Asiakkaiden kuulluksi tuleminen ja osallistaminen sekä voimaannuttaminen tukevat ihmistä kohti tavoitetta, jolloin hän on oman tilanteensa ja tarpeidensa asiantuntija. Tavoitteesta huolimatta lainrikkajien asema on usein järjestelmän ulkopuolella tai sen reunalla ja heidät asetetaan toimenpiteiden kohteeksi. Lainrikkajat kohtaavat järjestelmässä sekä integroivia että syrjäyttäviä käytäntöjä. (Valokivi 2004, 116.) Varsinkin vapautumisen alkuvaiheessa tarvitaan tukitoimia, jotka parantavat elämänhallintaa. Riskiryhmiä ovat erityisesti nuoret ensikertalaiset, jatkuvassa vankilakierteessä olevat ja pitkäaikaisvangit. (Granfelt 2003, 11–13.)

Lainrikkajilla on yleensä tiedossa miten asioita tulisi hoitaa, mutta päästäkseen pois kontrolloivasta järjestelmästä he valitsevat toimia toisin. Heidän voi olla taustansa vuoksi vaikea sitoutua hoitoon tai palveluun, jos he kokevat, että heidän valinnanvapauttaan rajoitetaan. Toisaalta, jos työntekijä näkee, että asiakas on vaarassa syrjäytyä pahemmin, hänen velvollisuutensa on ottaa aktiivisempi rooli ja hoitaa asiakkaan asioita sekä käyttää tietojaan asiakkaan hyväksi, ongelmien ratkaisemiseksi ja asiakkaan taitojen kehittämiseksi. Sosiaalityön rooli yhteiskunnassa on myös ajaa heikompien asioita ja tehdä heidän äänensä kuuluvaksi järjestelmässä ja yhteiskunnassa. Toisaalta myös työntekijä voi olla voimaton järjestelmää vastaan. (Valokivi 2004, 120–121, 123–124.)

Vapautuvien vankien kanssa työskentely on vaativaa psykososiaalista työtä. Huumeidenkäyttö, työttömyys, rikollinen elämäntapa ja siihen liittyvä alakulttuuri sekä usein negatiivinen suhtautuminen viranomaisiin tekevät työskentelystä erityisosaamista ja -ymmärtämystä vaativaa. Rikosseuraamusalan ammattitaidon ja kokemuksen avulla työskentelytapoja voidaan muokata toimivammiksi. (Granfelt 2003, 71–72.) Lainrikkajat suostuvat usein myös yhteistyöhön, kun he kokevat, että palvelusta on jotain hyötyä heille itselleen. Hyöty voi olla asioiden hoitamista tai luottamuksellisia keskusteluja työntekijän kanssa. Jos nämä eivät suju, he vetäytyvät auttamisjärjestelmästä takaisin

rikolliseen yhteisöönsä tai ”vapauteensa”. Kun lainrikkoja kokee tulevansa kuulluksi, hän ottaa helpommin aktiivisen roolin ja on yhteistyökykyisempi. (Valokivi 2004, 129.) Kohtaamiset lainrikkojien kanssa ovat haastavia ja kulttuurinen eristämisen paine ja kontrollointi voivat viedä asiakassuhdetta kohti syrjäyttäviä toimia. Asiakassuhde voi luoda kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja osallistamisesta. Nämä kokemukset vahvistavat elämänhallintaa ja kokemusta kansalaisuudesta. Tämä vaatii kuitenkin sen, että lainrikkoja hyväksyy integroivan työtavan. Oikeaa asiakaslähtöisyyttä on se, että asiakkaiden tarpeet tulevat oikeasti kuulluksi ja että niillä on vaikutusta järjestelmässä tehtäviin ratkaisuihin. Rikoskierteen katkaiseminen ja syrjäytymisen ehkäisy vaativat moniäänisyyttä eli sitä, että järjestelmä tukee asiakasta ja että työntekijät ja asiakkaat voivat keskustella avoimesti sekä saada asioitaan eteenpäin yhteiskunnassa. (Valokivi 2004, 131–133.)

3 LAINRIKKOJAN MUUTOKSEN MAHDOLLISUUDET

3.1 Rikolliseksi leimautuminen

Lainrikkajien marginaalisuus on itse aiheutettua ja oikeutettua siinä mielessä, että he ovat toimineet yhteiskunnan normien vastaisesti rikkomalla lakeja. Rikollisesta teosta seuraa rangaistus ja kontrollin kohteeksi joutuminen. Vankeusrangaistuksen keskeinen tarkoitus on muun väestön turvallisuuden takaaminen eristämällä rikolliset yhteisöstä. Rikos vie ihmisen toiminnalta hyväksyttävyyden ja nostaa esiin vaatimuksen rangaistuksesta, oikeutetusti varsinkin uhrin kannalta. Rangaistuksen suorittaminen ei kuitenkaan välttämättä palauta normaalin kansalaisen leimaa vaan syyllisen leima on niin vahva, että sitä vastaan on taisteltava tai paettava. (Valokivi 2004, 115, 132.)

Simpura ym. (2008) esittävät syrjäytymisen määritelmän seuraavasti: Syrjäytymisellä tarkoitetaan yleisesti yksilön, perheiden tai kokonaisen yhteisön ajautumista yhteiskunnassa yleisesti sopivana pidetyn elämäntavan, resurssien hallinnan tai elintason ulkopuolelle. Syrjäytyminen on moniulotteinen prosessi, jossa huono-osaisuus kasautuu samoille yksilöille, ryhmille tai alueille. (Simpura ym. 2008, 251.) Kriminologiassa syrjäytymisellä tarkoitetaan lisäksi sitä, että yksilön siteet sosiaalista kontrollia edustaviin tahoihin ovat heikentyneet tai katkenneet kokonaan. Tällaisia tahoja ovat muun muassa perhe, koulu, työelämä ja kuluttaminen, toisin sanoen köyhyys. Kriminologisessa tutkimuksessa on todettu, että syrjäytyminen on rikollisuuden syy ja että rikollisuus on myös syy syrjäytymiselle. Rikollisuuden ehkäisyssä siis myös syrjäytymisen ehkäisy on keskeisessä asemassa. (Kivivuori 2009, 3.)

Kontrolliteorian mukaan sosiaalisen kontrollin puute aiheuttaa rikollisuutta. Sosiaaliseen kontrolliin liittyy se, mitä rikostaustainen ihminen ajattelee siitä, mitä läheiset ihmiset ja muut hänestä ajattelevat. Myös siteet työelämään ja muihin instituutioihin ylläpitävät lainkuuliaista käyttäytymistä. Rikosalttiit ihmiset hakeutuvat toisaalta tilanteisiin, joissa sosiaalinen kontrolli on vähäistä. Leimaamisteorian mukaan rikollisuuteen kohdistuvat reaktiot esimerkiksi

rangaistukset, aiheuttavat rikollisuuden jatkuvuutta, toisin sanoen uusintarikollisuutta. (Kivivuori 2013, 13, 353.)

Howard Becker (1963) määrittelee leimautumisen teoksessaan *Outsiders* seuraavasti: Leimautuminen on prosessi, jossa ihminen tulee nimetyksi poikkeavaksi tai ulkopuoliseksi. Poikkeavuus on yhteisöllisesti tuotettua, joka tarkoittaa, että yhteisöt/sosiaaliset ryhmät luovat poikkeavuuden luomalla yhteisesti sovittuja sääntöjä siitä, mikä ei ole normaalia, ja soveltavat niitä yksilöihin tai toisiin ryhmiin. Poikkeavuutta on siis niin sanottu sopimaton käytös ja normeista poikkeavat ominaisuudet ihmisessä. On kuitenkin tärkeää huomata myös ne prosessit, jotka luovat ja ylläpitävät poikkeavuutta. (Becker 1963, 9.)

Tullakseen leimatuksi rikolliseksi yksilön täytyy tehdä yksi rikollinen teko. Sen jälkeen häntä kohdellaan aina mahdollisena rikollisena, sillä hän on osoittanut olevansa laista piittaamaton. (Becker 1963, 33.) Rikoksen tekijäksi leimautuminen vaikuttaa yksilön identiteettiin siten, että se alkaa muodostua itseään toteuttavaksi ennustukseksi. Leimautuminen aiheuttaa myös torjutuksi tulemista muiden ihmisten toimesta, jolloin palaaminen normaaliin elämään ja sosiaalisiin suhteisiin tai työelämään palaaminen tulee lähes mahdottomaksi. (Kivivuori 2013, 354.)

Weaverin (2012) tutkimuksen mukaan monille tuomio alkaa vasta vankilasta päästyä, jolloin heitä aletaan kohdella toisen luokan kansalaisina, joilla ei ole toivoa. Hänen mukaansa rikosoikeusjärjestelmä johtaa rikosten uusimiseen vankilasta vapautuneiden leimaamisen takia. Entisen vangin leima voi kulkea mukana vuosia vapautumisen jälkeen. (The Road from Crime 2012.)

3.2 Lainrikkokojen identiteetti

Identiteetti on perinteisesti ajateltu olevan ihmisen sisäinen ydin. Anna Kulmala (2006) kuvaa identiteettiä muuttuvana ja kertomuksissa rakentuvana minäkuvana, jonka ihminen tuo esiin vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Toiset ihmiset ovat siis tärkeitä identiteetin muodostumiselle, koska heihin omaa

identiteettiä jatkuvasti peilataan. Henkilökohtaista identiteettiä peilataan myös muiden ulkopuolelta antamiin ja tarjoamiin identiteetteihin. Henkilökohtainen identiteetti on siis oma kokemus siitä kuka ja millainen ihminen olen. Identiteetin rakentumisessa on kuitenkin koko ajan mukana myös muita ja heidän käsityksiään. Oman itsensä suhteuttaminen normaaliin on keskeinen identiteetin rakentamistapa. Sosiaaliin ongelmiin liitetyt identiteetit ovat niin sanottuja leimattuja identiteettejä, joita leimattu, kategorisoitu ihminen kantaa mukanaan. Toiseuden ja epänormaaliuden sekä ulkopuolisuuden kokemukset tulevat esiin sosiaalisten suhteiden puuttumisessa, työttömyydessä, taloudellisen ja toimeentulon rajallisuudessa ja valintojen tekemisen ja osallistumisen mahdottomuutena sekä oikeanlaisen hoidon ja avun vaille jäämisenä. (Kulmala 2006, 61, 72–74.)

Sosiaalinen identiteetti on Kulmalan (2006) mukaan ulkoapäin annettu, tiettyyn ryhmään liitetty identiteetin osa. Se sisältää määrittelyjä, ennakkokäsityksiä ja ominaisuuksia itsestä. Sosiaalinen ja henkilökohtainen identiteetti kietoutuvat toisiinsa ja rakentavat kuvaa itsestä. Kulmala esittää Goffmanin (1986) ja Gubrium & Hollsteinin (2001) sekä Hellen (2002) ja Edwarsin (1998) ajatuksia sosiaalisesta identiteetistä seuraavasti: Annettu sosiaalinen identiteetti vaikuttaa ihmiseen ja hänen toimintaansa. Kun ihminen joutuu tai valitsee sosiaalista identiteettiä osaksi henkilökohtaista identiteettiään, hän liittyy johonkin kategoriaan. Kattegoria voi olla positiivinen, ihmisen arvostusta lisäävä tai negatiivinen ja alentava. Ulkopuoliset muodostavat kategorioiden mukaan käsityksiä ja yleistyksiä toisista. (Kulmala 2006, 61–62.)

Vanki merkitsee yhteiskunnassa ihmistä, joka on tehnyt väärin, on paha ja tuomittava. Vankilakokemus on merkitykseltään vahva myös vangeille itselleen, jotka tiedostavat sen kulttuurisen arvolatauksen. Erilaisuuden ja vierauden tunne nousee esiin vankilasta vapautuessa, jolloin on kohdattava normaali yhteiskunta. Vapautuvan vangin kokemus omasta erilaisuudesta liittyy osittain myös häpeän tunteeseen, mutta myös konkreettisiin syrjinnän kokemuksiin vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Resuinen ulkoinen olemus, tatuoinnit, muutoin huomiota herättävä ulkoinen olemus tai tietoinenkin käyttäytyminen ja

puhetapa voivat johtaa tähän. Laitapuolen kulkija saa osakseen korostunutta pidättyvyyttä, epäluuloa ja halveksuntaa sekä pelkoa. (Kääriäinen 1994, 189–190.)

Rikosuran alkupuolella yksilö yrittää säilyttää itsekunnioituksensa vastustamalla kontrollijärjestelmää ja kehittää sen vastustamisesta kunniakkaan, vapaan seikkailijan ja rikollisen elämäntavan (Kääriäinen 1994, 256). Vieraantumisen kokemusta vapautunut vanki voi käsitellä kahdella tavalla: Hän voi yrittää hylätä vanki-identiteetin, joka tarkoittaisi aikaisemmin omaksutun sosiaalisen merkitysmaailman hylkäämistä. Vanki on yrittänyt pärjätä vankilassa esimerkiksi identiteetin avulla ja selittänyt nöyryyttävän kokemuksensa ”parhain päin” syyttämättä nöyryyttävistä kokemuksista pelkästään itseään. Toinen vaihtoehto on jatkaa siviilissäkin vankilassa opittua ajatusmaailmaa, vaikka tietää viranomaisvastaisen elämäntavan olevan kannattamaton ja kyseenalainen. Entisen vangin voi olla siis vaikea omaksua uutta identiteettiä muuten kuin yhteiskunta- tai viranomaisvastaisesti. Yhteiskunnan normien ja arvojen vastaisen elämäntavan omaksuminen helpottaa samanmielisten ihmisten kanssa olemista eikä silloin tarvitse yrittää selviytyä niin sanottujen normaalien ihmisten maailmassa, kohdata arvostelua tai tuntea alemmuutta. Vanhemmiten entiset vangit voivat oppia, että kontrollijärjestelmien ehdoton vastustaminen ei ole järkevää ja siihen aletaan suhtautua myönteisemmin ja nöyremmin. (Kääriäinen 1994, 192–193.) Weaverin (2012) mukaan aito muutos on tuskallista ja se vaatii usein kokonaan uuden identiteetin muodostamista. Tässä prosessissa on samalla luovuttava vanhoista vakaumuksista ja tutuista selviämiskeinoista. Uuden identiteetin rakentamista voi auttaa uusi ja tiivis yhteisö, joka kannustaa ja luo uskoa parempaan elämään. (The Road from Crime 2012.)

3.3 Hyvinvointi ja toimintavalmiudet

Ihmisen hyvinvointi on itsensä toteuttamista, omia kykyjään ja taitojaan hyväksi käyttäen. Voidakseen toteuttaa itseään on oltava todellisia mahdollisuuksia

toimia yhteisössään ja yhteiskunnassa. Aristoteles loi 1200-luvulla sosiaalipoliittisen ohjelman, jonka mukaan julkisen vallan tulee edistää ihmisten kykyjen kehittymistä, turvata toimeentuloa, elämän turvallisuutta ja terveellisyttä sekä ylläpitää yhteisöllisyyttä esimerkiksi urheilun ja kulttuurin avulla. Ihmisellä on Nussbaumin ja Senin (1993, 2007, 1992) mukaan yksilöllisiä toimintavalmiuksia ja erilaisia tarpeita sekä kykyjä käyttää resursseja hyväkseen. Niiden perusteella ihmisillä on myös mahdollisuudet toimia ja saavuttaa hyvinä pitämiään asioita. Ihmisen hyvinvointi on riippuvainen hänen luontaisista toimintavalmiuksistaan sekä yhteiskunnallisesti järjestetyistä ja tarjotuista mahdollisuuksista. Maslowin (1943) tarvehierarkiankin mukaisesti hyvinvointi koostuu perustarpeiden tyydyttämisestä kuten ravinnon, suojan ja terveyden turvaamisesta sekä onnellisuuden kokemuksista, itsekunnioituksesta sekä aidosta yhteisöllisyyden ja läheisyyden kokemuksista. Toimintavalmiuksia kuvaavat myös taloudelliset resurssit toimia markkinoilla sekä ihmisen mahdollisuudet toimia vapaasti yhteiskunnassa ja valita elämäntapansa siinä. (Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 38–39.)

Sosiaalisia riskejä korostava näkökulma on luonut niin sanotun riskienhallintajärjestelmän, jossa yhteiskunta turvaa hyvinvointia toteutuneiden riskien normalisoinnilla kuten työttömyyskorvauksella, sairauspäivärahalla ja muilla tulonsiirroilla tai korjaavalla hoitojärjestelmällä. Sosiaalisten riskien vastaparina ovat sosiaaliset mahdollisuudet. Sosiaalisten riskien kompensoiminen avaa mahdollisuudet, mutta ei tue riittävästi sosiaalisten mahdollisuuksien toteutumista. Tutkimukset ovat keskittyneet pitkälti myös sosiaalisten riskien kartoittamiseen, mutta selviytymistä ja sosiaalisten mahdollisuuksien toteutumista ei ole riittävästi tutkittu. Miksi jotkut siis löytävät mahdollisuuksia ja toiset eivät? (Hiilamo & Saari 2010, 26–27.)

3.4 Selviytymiskeinot ja elämänhallinta

Sosiologi Aaron Antonovsky (1979) on tutkinut suojaavia tekijöitä ja ihmisten selviytymistä keskityslleirikokemusten jälkeen. Hänen mukaansa altistuminen

kuormittaville tekijöille on väistämätöntä elämässä, mutta sen hallittavuus ja vaikeuksista selviäminen ovat yksilön ominaisuuksia, joihin vaikuttavat hänen käytettävissään olevat puolustusvoimavarat. Voimavaroja ovat yksilössä itsessään olevia sisäisiä voimavaroja kuten tietotaitotasoa, tarkkaavaisuutta ja sosiaalisen kanssakäymisen taidot eli vuorovaikutustaidot. Ulkoisia voimavaroja ovat raha, sosiaaliset siteet ja tuki, kulttuuriset tekijät ja mahdollisuudet koulutukseen sekä mahdollisuus saada terveydenhuoltojärjestelmän palveluita. Ulkoisten voimavarojen kehityksen merkittävin tekijä on lapsuuden elinympäristö. Omat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, kuormituksen tasapaino ja elämäkokemukset vaikuttavat siihen, miten hallittavissa yksilö kokee elämänsä olevan. Olennaista on se, miten yksilö kykenee koordinoimaan ja käyttämään tarvittavia voimavaroja. Puolustusvoimavarat auttavat yksilöä selviytymään eri elämäntilanteissa, mikä taas kehittää luottamusta ja varmuutta elämänhallinnassa. (Honkinen 2009, 15.)

Weaverin (2012) dokumentissa *The Road from Crime* haastattelemat entiset vangit kertoivat perheen, läheisten ja koulutuksen merkityksestä selviämisen prosessissa. Hän kuvaa myös Laubin ja Sampsonin (1993) klassikkotutkimusta, joka käsittelee rikollisuudesta irrottautumista. He tutkivat 40-luvun nuorisorikollisten tilannetta tällä hetkellä ja havaitsivat, että lähes kaikki olivat onnistuneet irrottautumaan rikollisesta elämästä. Tärkeitä voimavaroja olivat vakaa avioliitto, työpaikka ja osalle armeija. Vaikka näiden entisten nuorisorikollisten taustat olivat erittäin huonoja vaikean lapsuuden, perhetilanteen tai huonon koulumenestyksen takia, he pystyivät silti rakentamaan uuden elämänsä edellä mainittujen voimavarojen avulla. Muita keinoja olivat naimisiinmeno ja muutto. He saivat myös sosiaalista tukea, jota ei ollut ollut aiemmin. Lisäksi yhteisö valvoi heitä, joten heillä ei ollut enää elämässään suunnittelemattomia ajanjaksoja. He elivät järjestelmällisesti, kävivät töissä ja harrastivat yhdessä perheensä kanssa. Voimavarat ja niiden mahdollistamat muutokset loivat pohjan identiteetin muuttumiselle, joka osoittautui tärkeäksi tekijäksi. (The Road from Crime 2012.) Myöhemmässä tutkimuksessa nousivat esille lisäksi ikääntymisen, identiteetin muuttumisen ja ryhdistäytymispäätöksen merkitys (Laub & Sampson 2001, 3).

Selviytymiskeinojen avulla ihminen yrittää toimia tilanteessa, jossa hänen voimavaransa ylittyvät. Selviytyessään ihminen kykenee ratkaisemaan kohtaamiaan ongelmia omien voimavarojensa sekä läheisiltä ja yhteiskunnalta saamansa tuen turvin. Ihminen kokee tällöin voivansa myös vaikuttaa omaan elämäänsä. Selviytymistä kuvaavat myös käsitteet sopeutuminen, elämänhallinta ja valtaistuminen tai voimaantuminen eli empowerment. Selviytymisellä tarkoitetaan usein myös normalisointia, joka viittaa siihen miten ihminen oppii sietämään ja suhtautumaan vallitseviin olosuhteisiin ja säilyttämään omanarvon tunteensa sekä kokemuksen elämänhallinnasta. Normalisointi lieventää asioiden merkityksiä yksilön identiteetille tai toimii niiden sisäistämisen apuna. (Korkeamäki 2010, 22–23.)

Elämänhallinta on hallinnan ja pystyvyyden kokemusta, jolloin ihminen luottaa mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan elämäänsä. Siihen liittyy myös elämäntapahtumien hyväksyminen ja luottamus siihen, että vaikeistakin tilanteista voi selvitä. Valtaistuminen tai voimaantuminen taas ovat itseluottamusta ja yksilöllistä kasvua sekä ympäristön kriittistä tarkastelua. Yhteiskunnan tasolla voimaantuminen voi tarkoittaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vaikutusmahdollisuuksia yhteisöissä. Toimijuus on yksilöllinen kyky tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä. Sosiaaliset, kulttuurilliset ja materiaaliset eroavaisuudet määrittelevät yksilön toimintamahdollisuuksia ja rajoituksia. (Korkeamäki 2010, 24.)

Koski-Jänneksen (2008) mukaan elämänhallinnassa ja selviytymisessä keskeistä on myös ihmisen motivaatio. Jos ihmisellä on haitallisia toimintamalleja, tarvitaan niistä vapautumiseen toimintamalleihin kohdistuvaa henkilökohtaista pohdintaa ja kiinnostusta niistä vapautumiseen. (Koski-Jännes 2008, 7.) Motivaatio liittyy yksilöön, mutta se voidaan tulkita myös sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja suotuisten ympäristötekijöiden vallitessa syntyväksi. Sisäiset tekijät luovat muutoksen perustan ja ulkoiset tekijät toimivat sen ehtoina. Läheisten ja yhteisön tuki sekä tunteet vaikuttavat voimakkaasti muutosmotivaatioon. Näiden puute taas voi vaikuttaa motivaatioon kielteisesti. (Miller 1999, 18–19.)

Motivaatio on moniulotteinen ilmiö ja sitä kuvaa sanonta, jonka mukaan ihminen on valmis, halukas ja kykenevä muuttumaan. Kyky on sitä, missä määrin yksilöllä on taitoja, voimavaroja ja luottamusta sekä pystyvyyden tunnetta muutoksen toteuttamiseen. Halu viittaa siihen, kuinka tärkeänä muutosta pidetään. Valmius taas on päätös muuttaa käyttäytymistään. Kun ihminen on halukas ja kykenevä muuttumaan, tarvitaan siis vielä päätös siitä, että on valmis toteuttamaan muutoksen. (Miller 1999, 33–34.)

3.5 Sosiaalinen pääoma selviytymisressurssina

Sosiaalinen pääoma on James Colemanin (1988, 1990) mukaan yksilön resurssi, joka helpottaa tarkoituksellista toimintaa. Sosiaalinen pääoma tuottaa mahdollisuuksia toteuttaa omia päämääriään. Se liittyy yhteisön sosiaalisten suhteiden tiiviyyteen ja kykyyn ylläpitää normeja, luottamusta ja tiedon kulkua. Yksilön hyötynä sosiaalinen pääoma on siis hyödynnettävää, verkostosta saatavaa tietoa, luottamusta vastavuoroisuuteen ja sosiaalista kontrollia eli ryhmän normeja. Nämä pitävät yksilön ”ruodussa” ehkäisemällä vapaamatkustamista, jolloin se on myös yhteisön hyvinvointia tukeva resurssi. (Ruuskanen 2002, 10–12.)

Hagfors ja Kajanoja (2010) kuvaavat sosiaalista pääomaa yleistettynä luottamuksena ihmisiin ja instituutioihin sekä passiivisella tai aktiivisella osallistumisella yhteisöissä tai järjestöissä. He ovat tutkineet hyvän kehän teoriaa sosiaalisen pääoman ollessa yksi vaikuttajista. Sosiaalinen pääoma lisää tutkitusti terveyttä ja sillä on vahva yhteys myös oppimiseen. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi lisäävät sosiaalisia mahdollisuuksia. Hyvän kehän teorian huomionarvoisin asia on se, että hyvinvointipanostukset yhteiskunnassa luovat sosiaalisia mahdollisuuksia samalla, kun ne vähentävät eriarvoisuutta ja synnyttävät sosiaalista pääomaa. (Hagfors & Kajanoja 2010, 114, 118–119.) Sosiaalinen pääoma lisää fyysistä ja psyykkistä terveyttä enemmän kuin niin sanottu inhimillinen pääoma, joka on tietoja, taitoja ja kykyjä tai ominaisuuksia, jotka edesauttavat yksilön sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia. Luottamus

toisiin ihmisiin edesauttaa hyväksi koettua terveyttä jopa enemmän kuin elämänhallinnan kokemus. (Hyyppä 2002, 62.)

Erityisen tärkeänä Coleman (1988, 1990) pitää sellaisia normeja, jotka edellyttävät luopumista omista lyhyen tähtäimen päämääristä kollektiivisen edun nimissä. Normit ovat tehokkaita vain, jos niistä poikkeamista voidaan rangaista. Kun yhteisö on riittävän tiivis, se voi rangaista normeja rikkovaa jäsentä. Tämä voi merkitä esimerkiksi maineen menetystä tai yksilön eristämistä yhteisön ulkopuolelle. (Ruuskanen 2002, 11.) Coleman jättää kuitenkin huomiotta, että sosiaalinen pääoma ei välttämättä aina ole positiivista ja tuottavaa vaan se voi olla myös rajoittavaa ja sulkevaa. Yksilön tavoitteet voivat olla ristiriidassa yhteisön normien kanssa, jolloin ne tukahduttavat yksilön mahdollisuuksia. Sosiaaliin suhteisiin ja alakulttuureihin liittyy myös valtaa ja eturistiriitoja. Sosiaalinen pääoma voi jakautua yhteiskunnallisten ryhmien välillä siten, että se sulkee pois siitä toisia ryhmiä muodostaen näin ”kuppikuntia” ja alakulttuureja. Näiden välillä voi olla hyljeksintää ja eripuraisuutta sekä eriarvoisuutta. Tällöin ryhmäsidonnainen sosiaalinen pääoma voi olla yhteiskunnan kannalta haitta. (Ruuskanen 2002, 12–13.)

”Ei ole merkitystä kuinka monta olutta juot, vaan kenen kanssa.” Tämä käy ilmi tutkimuksesta, josta Sampson ym. (2006) kertovat artikkelissaan. Avioliitto ja avoliitto luovat arkipäivän rutiineja, joiden avulla toimiva parisuhde voi vaikuttaa ennaltaehkäisevästi rikolliseen käyttäytymiseen etenkin niiden miesten keskuudessa, joilla on korkeariskinen ja rikkonainen tausta. Tukea antavalla sosiaalisella kontrollilla on merkitystä matkalla rikoksettomaan elämään. (Sampson ym. 2006, 467–469.)

Sosiaalinen pääoma voi olla menestys- tai selviytymisresurssi tai jopa väline syrjäytymiseen. Bordieun (1999) ja Portesin (1993, 1995, 1996) työryhmien tutkimusten perusteella sosiaalinen pääoma riippuu ryhmän sisäistämistä arvoista ja identiteetistä. Portes on työryhmineen havainnut, että sosiaalinen pääoma voi siis toimia myös marginaalisuuden vahvistajana. Sosiaalisen pääoman kääntöpuolena voi olla yhteiskunnan lakien, normien ja arvojen ulkopuolelle asettuneet ryhmät kuten rikollisryhmät tai jopa järjestäytynyt

rikollisuus. Nämä ryhmät edistävät omien jäsentensä toimintakykyä, mutta ovat yhteiskunnan kannalta tuhoisia. (Ruuskanen 2002, 18–20.)

Identiteetti ja sosiaalinen pääoma ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Riittävän huolenpidon ja läheisten ihmissuhteiden sekä monipuolisten verkostojen avulla ihminen kykenee rakentamaan identiteettiään erilaisten arvojen avulla ja luomaan minäkuvastaan eheän. Epävarmoissa ja psyykkisesti haavoittavissa olosuhteissa eläneelle tämä on paljon vaikeampaa. (Niemelä 2002, 78, 80.)

Identiteettiä voidaan lähteä hakemaan myös jengeistä, rikollisista piireistä ja päihdekulttuureista. Tällöin yksilöt ja yhteisöt tuottavat kielteistä sosiaalista pääomaa, jossa normit ja arvot ovat vääristyneitä. Yksilön kehitys on tällöin itsestä syrjäytynyttä eikä hän osaa tai pysty käyttämään osaamistaan, tietojaan ja taitojaan omaksi tai muiden hyödyksi. Hän ei tällöin kykene hyödyntämään myöskään positiivista, sosiaalista pääomaa yhteisöissä. Sosiaalista syrjäytymistä ei saa kuitenkaan tulkita yksilön heikoksi identiteetiksi tai kyvyttömyydeksi, sillä tutkitusti esimerkiksi heikko sosiaalinen asema ja köyhyys lisäävät psyykkisiä ongelmia. Prosessit ovat sekä sisäkkäisiä että ristikkäisiä. Rikollinen alakulttuuri tuottaa identiteettejä, joilla ei ole käyttöä normaalielämässä. (Niemelä 2002, 80–81.)

Marginaaliin ajautumisen myötä syntyneitä kielteistä minäkuvaa tai leimaa voidaan purkaa valtavirroista poikkeavalla vastayhteisöllisyydellä eli niin sanotulla vertaistuellalla tai kokemusasiantuntijuudella. Perinteisen sosiaalityön ollessa neutraalia ja periaatteessa kaikille sopivaa vastayhteisön synnyssä ideologioilla, kokemuksellisella tiedolla ja yksilöiden selviytymistarinoilla on merkitystä. Niitä käytetään uuden identiteetin tuottamisessa ja rakentavan osakulttuurin luomisessa. Menneisyys käännetään voimavaraksi, jolloin kuntoutuminen ei olisikaan palautumista kunnon kansalaiseksi vaan uuden identiteetin etsintää ja kehittämistä sekä uusien elämänarvojen ja luottamussuhteiden rakentamista. Syrjäytymisen vastainen työ vaatii rakenteellisen ja taloudellisen työn lisäksi siis identiteettityötä, jolle olisi luotava edellytyksiä. (Niemelä 2002, 81, 85–86.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustavoite ja -tehtävät

Tutkimme opinnäytetyössämme vankilasta vapautuneiden ja vapautumassa olevien kokemuksia elämän hallinnasta, selviytymisestä ja sopeutumisesta yhteiskuntaan sekä sitä, miten he kokivat rikolliseksi leimautumisen vaikuttaneen elämäänsä. Tutkimme myös minkälaisia voimavaroja, tietoja ja taitoja vapautuneilla vangeilla oli tukemassa heitä muutoksessa ja sen ylläpitämisessä. Tutkimuksen tavoitteena oli myös tuoda esille, minkälaista rikoksettomiaan elämään tähtäävää tukea he tarvitsisivat lisää pärjätäkseen yhteiskunnassa.

Tutkimustehtävämme käsitteli seuraavia asioita:

1. Miten leimautuminen rikoksentekijäksi vaikuttaa haastateltavien selviytymiseen yhteiskunnassa?
2. Minkälaisia selviytymistä tukevia tekijöitä heillä on?
3. Mitä tukea he tarvitsevat lisää?

Tutkimuksemme voi olla apuna, kun yhteistyökumppanimme suunnittelevat ja kehittävät oman yhteistyöverkostonsa kanssa vapautumassa olevien ja vapautuvien vankien tarvitsemia palveluita ja tukimuotoja.

4.2 Yhteistyökumppanit

Tutkimuksemme yhteistyökumppaneita olivat Turun yhdyskuntaseuraamustoimisto ja Käyrän vankila eli entinen Käyrän avovankilaosasto. Molemmat toimivat Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa, joka on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on omalta osaltaan ehkäistä uusintarikollisuutta ja lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa ja sen toiminta on

säädetty laissa. Suomessa on tällä hetkellä 26 vankilaa, joista osa on avovankiloita ja osa suljettuja. (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

Rikosseuraamuslaitoksessa tutkintavangin, tuomitun ja asiakkaan rangaistusajan suunnittelu sekä seuraamuksen toimeenpano eli varsinainen rangaistuksen suorittaminen vapautumisvaiheineen muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Rikosseuraamuslaitoksen toimijoilla on yhteinen perustehtävä: rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano. Tässä tehtävässä rikosseuraamustyöntekijät ja laitoksen muut virkamiehet huolehtivat rangaistusten lainmukaisesta ja turvallisesta täytäntöönpanosta. Lainmukaisuus merkitsee myös normaalisuusperiaatteen noudattamista. *Suoritettavalla seuraamuksella ei tulisi olla itse rangaistuksesta seuraavia rajoitteita enemmän kerrannaisvaikutuksia tuomitun elämään.* (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

Yhdyskuntaseuraamustoimistossa eli YKS-toimistossa pannaan täytäntöön seuraamukset, jotka tapahtuvat tuomitun normaalissa elämänpiirissä. Tuomitun vapautta rajoittavat hänelle asetetut seuraamuksen ehdot ja rajoitteet. Yleisin yhdyskuntaseuraamus on yhdyskuntapalvelu. Muita seuraamuksia ovat nuorten ehdollisen vankeuden valvonta, ehdonalaisen vapauden valvonta sekä valvontarangaistus eli niin sanottu pantarangaistus tai aresti. Seuraamuksiin voidaan sisällyttää myös työtoimintaa ja erilaisia ohjelmia kuten suuttumuksen hallinta-, liikenneturvallisuus- ja viisi keskustelua muutoksesta -ohjelmat. Turun yhdyskuntaseuraamustoimistossa työskentelee noin 20 työntekijää. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

Käyrän vankila on Aurassa sijaitseva päihteen avolaitos, joka toimii itsenäisesti. Vuonna 2012 keskivankiluku oli 58 vankipaikkaluvun ollessa 73. Käyrän vankilassa työskentelee noin 25 henkilöä. Käyrän vankilan aktiivitoimintoihin sisältyy vankien työtoimintaa ja koulutusta, jota järjestetään yhteistyössä ulkopuolisten oppilaitosten kanssa. Osa vangeista käy myös laitoksen ulkopuolella siviilityössä tai opiskelemassa. (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

4.3 Laadullisesta tutkimuksesta

Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta käytetään tutkittaessa ihmisiä ja asioiden merkityksiä (Varto 2005, 28–29). Tutkittavat henkilöt saavat kertoa melko vapaasti teemoihin liittyvistä asioista sekä tuoda julki mielipiteitään esimerkiksi teema- tai syvähaastatteluissa. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää voidaan käyttää yksin tai rinnakkain määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen kanssa. (Tilastokeskus 2014.)

Kvalitatiivisten menetelmien *vahvuutena* on mm. se, että ne tuottavat usein uusia ideoita ja tietoa, jota ei ehkä etukäteen osattaisi odottaakaan. Tutkimusote on myös joustava; tutkimuksen sisältöä voidaan tarvittaessa muuttaa vielä kenttätyön aikanaikin, jos löydökset tai tavoitteiden muutos sitä edellyttävät. Lisäksi tutkijat tekevät kenttätyön kokonaan itse. Laadullisen tutkimuksen näyte on lähes aina myös harkinnanvarainen ja tutkimukseen osallistuvien kohdehenkilöiden määrät ovat yleensä suhteellisen pieniä, korkeintaan muutamia kymmeniä. (IRO 2013.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen *heikkous* on, ettei tuloksia voi tilastollisin perustein yleistää tutkimuksen kohteena olevaan perusjoukkoon. Lisäksi löydösten painoarvoa kohderyhmässä on myös vaikea arvioida. Kvalitatiivisen tutkimuksen tulosten kvantifioimiseen on kuitenkin käytettävissä tehokkaita ja nopeita menetelmiä. (IRO 2013.)

Laadullisen tutkimuksen *objektiivisuus* edellyttää sitä, ettei tutkija sekoita omia arvostuksiaan, uskomuksiaan ja asenteitaan tutkittavaan kohteeseen. Hänen tulisi sen sijaan yrittää ymmärtää haastateltavan tarkoittamia näkökulmia ja ilmaisuja sekä pyrkiä vuorovaikutukselliseen suhteeseen haastateltavan kanssa. Teoria toimii tulkintavaiheessa saadun aineiston ymmärtämisen ja järjestämisen tukena ja lähtökohtana. (Kurkela 2014.)

Tutkimustyö voidaan määritellä uuden tiedon tuottamiseksi tieteen tekemisen piirissä sovittujen yhteisten toimintatapojen ja -sääntöjen ohjaamina. Tutkimuksen ensisijainen tavoite on uuden tiedon tuottaminen, mikä voi johtaa

edelleen esimerkiksi kehittämiseen ja innovaatioihin. Sen tunnuspiirteitä ovat kvalitatiivisuus tai kvantitatiivisuus, teoriaperusteisuus, tiedon tuottaminen, uutuusarvo, hyödyllisyys, sovitut säännöt ja luotettavuus sekä tutkijavetoisuus. (Salonen 2013, 10, 13.)

Opinnäytetyömme on *tutkimuksellinen*. Se sisältää tietoperustan, toimijat, menetelmät, materiaalit ja aineistot sekä uutta tietoa antavan tuloksen, joka on yleensä tutkimusraportin muodossa. Tutkimuksellinen työ etenee loogisesti aihevalinnan, rajauksen, työskentelyn suunnittelun ja organisoinnin sekä tuotoksen kautta arviointiin. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä keskeinen toimija on opiskelija ja mukana on myös muita henkilöitä tiedonhankinnan yhteydessä. Vuorovaikutteinen työskentelytapa on lähes monologinen, yksisuuntaista tietojen keruuta tai niiden vaihtoa toisin kuin toiminnallisessa opinnäytetyössä. Siinä eri toiminnan tai kehittämisen vaiheet etenevät kohti tuotosta toimijoiden kanssa dialogisessa tai trialogisessa vuorovaikutussuhteessa tietyssä toimintaympäristössä. (Salonen 2013, 5–6.)

4.4 Tutkimusmenetelmä

Valitsimme tiedonkeruumenetelmäksi yksilöhaastattelun, sillä sen etuna on joustavuus. Haastattelun aikana on mahdollista keskustella haastateltavan kanssa, oikaista väärinkäsityksiä ja selventää sanamuotoja. Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutuista asioista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa edetään tutkimustehtävän kannalta keskeisten teemojen mukaisesti ja siihen liitetään tarkentavia kysymyksiä. Metodologisesti teemahaastattelu korostaa ihmisten kokemuksia asioista ja siten saadaan tietoa merkityksistä ja tulkinnoista, joita haastateltavalla on tutkittavista asioista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Teemahaastattelu sijoittuu formaaliudessaan lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Itse haastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten ja

valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan väljemmin kohdentuen tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelu on astetta strukturoidumpi kuin avoin haastattelu, sillä siinä aiempien tutkimusten ja aihepiiriin tutustumisen pohjalta valmistellut teemat ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niissä liikutaankin joustavasti ilman tiukkaa etenemisreittiä. (Eskola & Suoranta 2000, 86–87; Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48, 66.)

Käytimme teemahaastattelua, koska se soveltui mielestämme hyvin tutkimukseemme. Pystyimme antamaan haastateltavien omalle puheelle ja tulkinnoille tilaa, vaikka olimmekin päättäneet etukäteen teemat, joista keskustelimme kaikkien kanssa. Teemojen käsittelyjärjestys oli useissa haastatteluissa vapaa emmekä puhuneet kaikkien haastateltavien kanssa asioista samassa laajuudessa. Valmistelimme haastattelut etukäteen tekemällä muistimme tueksi paperille teemojen mukaisia apukysymyksiä. Lähtökohtaisesti tarkoituksemme oli kuitenkin keskittyä itse keskusteluun.

Teemahaastattelu edellytti meiltä huolellista perehtymistä aihepiiriin ja haastateltavien tilanteen tuntemista, jotta meidän oli mahdollista kohdentaa haastattelu juuri tiettyihin teemoihin. Yhteistyökumppanimme auttoivat haastateltavien valinnassa, koska halusimme tutkittavaksemme sellaisia ihmisiä, joiden arvelimme pystyvän tuottamaan tarvitsemaamme materiaalia. Esimerkiksi vapautumassa olevien vankien kohdalla valitsimme haastateltaviksemme vankeja, joilla oli vankilakertalaisuutta ja näin ollen kokemusta vapautumisen valmistelusta sekä vapautumisen jälkeiseltä siviiliajalta.

Teemahaastattelu antoi vapauden avoimelle keskustelulle ja sitä oli myöhemmin suhteellisen helppo analysoida teemoittain etenkin, kun pidimme haastattelujen määrän riittävän pienenä. Olimme pitäneet mielessä, että ennakkoon asettamamme teemat eivät välttämättä olisi samat kuin teemat, jotka osoittautuisivat olennaisesti aineiston sisältöä ja tutkimusaihetta jäsentäviksi. Näimme tämän kuitenkin teemahaastattelun hyvänä puolena ja se

antoi meille vapautta kehittää tutkimustamme tarpeen mukaan haluttuun suuntaan.

4.5 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston hankinta

Tutkimuksemme aineiston hankintaa varten pyysimme suostumuksen yhteistyökumppaneidemme Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston ja Käyrän vankilan johtajalta Vesa Mäkiselältä. Tämän jälkeen haimme tutkimusluvan (liite 1.) Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnolta.

Osa haastateltavistamme oli vapautunut vankilasta ehdonalaisen vapauden valvontaan ja yksi koevapauteen. Heidän rekrytointinsa tapahtui Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston valvontatiimin rikosseuraamustyöntekijöiden kautta. Rikosseuraamustyöntekijä Liisa Räikkä toimi yhteistyöhenkilönämme. Työntekijät kertoivat asiakkaille puhelimitse tutkimuksestamme ja kysyivät samalla halukkuutta osallistua tutkimukseemme. Haastateltaville taattiin henkilötietojen salassapysyminen ja he saivat lisäksi etukäteen tutkimusesittelykirjeemme (liite 2.) postitse. Haastattelu korvasi asiakkaille yhden valvontatapaamisen, mikä mahdollisesti motivoi asiakkaita osallistumaan tutkimukseen.

Tutkimus esiteltiin siis etukäteen puhelimitse, jonka jälkeen haastateltava sai vielä kirjallisen esitteemme. Näin haastateltavilla oli mahdollisuus tutustua aiheeseen etukäteen. Kirjeessä oli myös yhteystietomme mahdollisia esiin nousevia kysymyksiä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Pyysimme lisäksi haastattelujen aluksi haastateltavilta kirjallisen suostumuksen tutkimukseemme, mikä oli tärkeää sekä haastateltavien että oman oikeusturvamme kannalta.

Toinen haastateltavien ryhmä oli Käyrän vankilasta vapautumassa olevia vankeja. Käyrän vankilassa yhteistyöhenkilömme oli sosiaalityöntekijä Ulla Tuomola ja rekrytoinnissa toimivat apuna myös vankilan erityisohjaajat sekä päihdetyöntekijät. Tutkimus esiteltiin vangeille käyttäen apuna

esittelykirjettämme. Kaikilta haastatteluun osallistuneilta vangeilta pyydettiin myös kirjallinen suostumus (liite 3.) tutkimusluvan edellyttämällä tavalla.

Laadimme aineistonkeruuta varten tutkimustehtävienne ja tietoperustan ohjaaman teemojen mukaisen haastattelulomakkeen. Hankimme aineiston äänittämällä haastattelut. Haastattelutilanteessa oli läsnä toinen meistä ja haastateltava. Varmistimme haastattelutilan etukäteen rauhalliseksi. Kävimme haastattelun aluksi vielä tutkimuksemme pääkohdat läpi haastateltavan kanssa ja pyysimme suostumuslomakkeeseen allekirjoituksen. Kerroimme lisäksi salassapidosta ja siitä, ettei tutkimuksemme tuloksissa tule näkymään tunnistetietoja, joista haastateltavat pystyisi tunnistamaan. Käynnistimme haastattelun aluksi sanelulaitteen ja haastatelimme aihealueittain käyttäen hyväksi muistimme tueksi laadittuja kysymyksiä. Olimme varanneet yhtä haastattelua varten noin puolitoista tuntia aikaa, jotta voimme pitää haastattelutunnelman kiireettömänä.

Olimme jaotelleet haastattelukysymykset neljään eri ryhmään niiden sisällön perusteella:

1. Taustatiedot

Kysymysryhmä sisälsi haastateltavien perustietoja kuten ikä, sukupuoli, koulutus, ammatti, toimeentulo, perhesuhteet ja rikos tai rikokset, joista haastateltava oli tuomittu sekä vankikertalaisuus.

2. Sosiaalinen pääoma

Kysymykset koskivat verkostoja ja luottamusta, ammattiapua ja normeja sekä haastateltavien tietoja ja taitoja. Selvitimme perhe- ja ystäväverkostoa, rikosten uusimismahdollisuutta ja negatiivista verkostoa. Kysyimme vapautumisen suunnittelusta, saadusta tuesta sekä siitä, mitä tukea haastateltava olisi lisäksi tarvinnut tai tarvitsisi tällä hetkellä. Kysymykset koskivat myös sääntöjen ja kontrollin hyötyä sekä haastateltavan omaa ja hänen läheistensä suhtautumista tehtyihin rikoksiin. Selvitimme lisäksi haastateltavien valmiuksia koulutukseen ja työelämään.

3. Identiteetti eli minäkuva

Selvitimme minkälaisia kiinnostuksen kohteita haastateltavalla oli, minkälainen ihminen hän oli ja miten hän kuvasi itseään. Vuorovaikutustaidoista kysyimme miten haastateltava tulee toimeen muiden ihmisten kanssa ja onko hän ulospäin suuntautunut vai yksikseen viihtyvä. Leimautumiseen liittyvät kysymykset käsittelivät haastateltavan kokemuksia leimautumisesta sekä muiden ihmisten suhtautumista rikostausta huomioon ottaen.

4. Elämäntilanne ja selviytymismallit

Kysyimme haastateltavien omista vaikutusmahdollisuuksista ja tulevaisuudensuunnitelmista sekä minkälaisia voimavaroja ja vahvuuksia heillä oli.

4.6 Materiaalin käyttö ja analyysitapa

Käytimme keräämäämme materiaalia ainoastaan tämän tutkimuksen analysointiin. Litteroimme äänitteet suoraan teemahaastattelulomakkeeseen jättäen samalla oman puheemme pois. Haastateltavien kertomuksista kertyi näin 60 sivua aineistoa. Litteroimme eli koodasimme aineiston jäsentämällä tutkittavat asiat siitä erilleen. Koodimerkit toimivat myös tarkistuksen apuvälineinä. Käytimme analyysitapana sisällönanalyysiä. Laadullisen tutkimuksen analyysi etenee siis aineiston läpikäymisestä ja kiinnostavien asioiden merkitsemisestä, teemoitteluun ja tyypittelyyn, josta lopuksi kootaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.)

Analysoimme tuloksia myös siten, että laskimme kuinka monta kertaa tietty ilmiö tai asia toistui haastattelussa eli esimerkiksi kuinka moni haastateltava oli maininnut samasta asiasta. Tämä kertoi meille kuinka yleisiä tietyt ominaisuudet olivat aineistossamme. Analyysivaiheessa tarkastelimme siis aineistosta esiin

nousevia piirteitä, jotka olivat yhteisiä usealle haastateltavalle. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 172–173.)

Ryhmittelyä voidaan tehdä esimerkiksi haastateltavien iän tai sukupuolen mukaan, mutta varsinainen aineiston teemoittelu tapahtuu haastattelun teemojen avulla, jolloin aineistosta saadaan ryhmiteltyä esiin aihepiirit. Teemojen esiintymistä voidaan vertailla ja aineistosta voidaan etsiä tiettyjä teemoihin liittyviä näkemyksiä. Aineistosta voidaan etsiä myös erilaisuutta. Aineistolähtöistä analyysiä ohjataan teoreettisista lähtökohdista käsin tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93, 100.)

Lukiessamme aineistoa saimme vastauksia etsimiimme tutkimuskysymyksiin ja lähtökohtateemoihin. Aineistosta nousi kuitenkin esille myös uusia kysymyksiä, joiden pohjalta kokosimme yhteen tutkimuksemme oleellisimpia asioita, jotka selvensivät alkuperäisten teemojen välisiä yhteyksiä. Kirjoitimme näiden pohjalta uuden listan, jonka avulla saimme kerättyä aineistosta keskeisimmät, tutkimusteemojen mukaiset ja niitä yhdistävät asiat. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 173.)

Kokosimme vastaukset yhteen jaottelumme perusteella, jonka jälkeen kirjoitimme tutkimuksemme tulokset. Vertasimme näin saatua materiaalia tietoperustaan ja saimme sen avulla tutkimuksemme keskeisimmät päätelmät yhteenvedoksi.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Taustatiedot

Kahdeksan haastateltavaamme olivat iältään 26–57-vuotiaita ja kolme heistä oli ehdonalaisen vapauden valvonnassa, yksi koevapaudessa sekä neljä vapautumassa olevaa vankia. Haastateltavistamme yksi oli nainen ja loput seitsemän miehiä. Heidät oli tuomittu erilaisista omaisuus-, varkaus-, huumausaine- ja väkivaltarikoksista sekä rattijuopumuksista ja virkavallan vastustamisesta. Monella haastateltavalla oli useita erilaisia tuomioita ja, mikäli haastateltavalla oli huumausainerikoksia, hänellä oli myös erilaisia omaisuusrikoksia. Heidän kertalaisuutensa vaihteli ensikertalaisesta 16 kertaa vankilassa olleeseen siten, että kolmella vankilatuomio oli ensimmäinen ja muilla oli useita vankilajaksoja eli kertalaisuutta keskimäärin yhteensä 9–20 vuoden ajalta.

5.2 Luottamus ja verkostot

Kaikilla haastateltavilla yhtä lukuun ottamatta oli joku läheinen henkilö, johon voi luottaa. Läheisverkostojen laajuus vaihteli suurestikin. Yhdellä haastateltavalla oli kertomansa mukaan poikkeuksellisen laaja tukiverkosto, joka koostui tyttöystävästä, vanhemmista sekä laajasta ystävä- ja harrastuspiiristä. Hänellä ei myöskään ollut enää kertomansa mukaan yhteyksiä rikollispiireihin. Yleinen luottamus ihmisiin oli valtaosalla vastaajista huono.

Asenne on linnatuomion jälkeen ollu, etten uskalla luottaa kehenkää. (mies 36 v.)

Kaikki haastateltavat hyödynsivät verkostoistaan läheisiään ja ystäviään, joihin luottivat. Läheiset koettiin kannustavina, hyväksyvinä ja anteeksiantavina. Heitä suojeltiin myös rikolliselta elämäntavalta esimerkiksi jättämällä yksityiskohtia kertomatta.

Haastateltavat kokivat läheisten kontrollin jokseenkin hyvänä; läheiset olivat huolissaan ja yrittivät auttaa. Uusimisriskiin liittyi läheisten menettämisen pelkoa.

Jos alkaa sekoilee, kaikki häviää. Jos mä en nyt muutu, ni mä lusin loppuelämäni. Se onkin ainut, ku auttaa jaksamaan ja halua sitä muutosta enemmän. Sitä oottaa et pääsee niitten (lasten) kans koheltamaan ja leikkii, tekee kaikkee mistä on jääny paitsi. Se on mulle tärkeintä elämässä, tällä hetkellä. (mies 26 v.)

Seitsemän kahdeksasta haastatellusta turvautui myös ammattiapuun. He olivat hakeneet apua sosiaalitoimesta, Kelasta, työvoimatoimistosta, A-klinikalta, lääkäreiltä, psykiatreilta, vankilan sosiaalityöntekijöiltä, erityisohjaajilta ja päihdetyöntekijöiltä sekä YKS-toimiston valvojlta ja TALKin (tuetun asumisen lisäämis- ja kehittämishanke) tukiasunto-ohjaajalta. Lähes kaikki käyttivät myös internetiä tiedonhankinnassa. Suuri osa haastateltavista koki ammattiavun kuitenkin riittämättömäksi ja he myös suhtautuivat siihen osin negatiivisesti. Kuusi heistä korosti sitä, että on pärjättävä itse.

Suurin merkitys on ollu sil, et oon ollu ite aktiivinen. (mies 41 v.)

Normaalit palvelut mä oon saanu, Kela ja sossu ja muut...Ite ne on hankittava (asunto ja työt), jos meinaa elää normaalisti...On aika mahdotonta, ku kysytään kaikki paperit ja suositukset... (mies 57 v.)

Yhteiskunnan apu on suoraan sanoen vapautuville vangeille plus miinus nolla. Eihän kukaan tuu työttömänäkään oven taakse töitä tarjoamaan...Vankilan jälkeen se on hirmu vaikeeta sopeutua tähän yhteiskuntaan. (mies 36 v.)

Useat haastatelluista olivat tyytyväisiä saamiinsa päihdehuollon palveluihin. Heihin oli suhtauduttu asiallisesti ja yksi haastateltavista koki sen ”pakollisena tarpeena”.

A-klinikalle hakeuduin ite, juttelemaan sosiaaliterapeutin tai psykologin kanssa. Paskoja fiiliksiä käyn purkamassa, mitä ei vaan jaksa pitää sisällä. Ei vaimokaan kaikkea jaksa kuunnella ja ymmärtää ja muuta. Sen mä oon kokenu, en tiiä... pakollisena tarpeena. (mies 26 v.)

Haastateltavilla oli jonkin verran tietoja ja taitoja, joita he pystyivät hyödyntämään verkostoissaan. Vaikka monen ammattikoulutusjaksot olivat jääneet kesken, he kokivat kuitenkin, että niistä oli ollut hyötyä. He arvioivat osaamistaan hyväksi, vaikka siitä ei varsinaisia papereita ollutkaan.

Haastateltavat hyödynsivät taitojaan esimerkiksi tekemällä tatuointeja, auttamalla tietokoneasioissa ja käsitöiden, taiteen sekä musiikin avulla. Yksi haastateltavista kertoi myös tukevansa muita ja olevansa hyvä kuuntelemaan. Toisella vahvuudet liittyivät rikostaustaan: hän osasi puhua sujuvasti kolmea eri kieltä.

Haastateltavien yhteyksistä rikollisiin piireihin oli vaikea saada tietoa. Emme voi tietää, kertoivatko he rehellisesti yhteyksistään niihin. Kolme kahdeksasta haastatellusta sanoi, ettei halua enää pitää yhteyttä entisiin rikostovereihinsa. Kahden haastateltavan rikoksen laatu oli sellainen, ettei heillä ollut niin sanottuja rikospiirejä. Heidän tuomionsa olivat tulleet yksin tehdystä väkivaltarikoksesta ja omaisuusrikoksesta. Kolmella haastateltavalla kaveripiiri oli heidän kertomansa mukaan muuttunut vankilatuomion aikana tai sen jälkeen.

Haastateltavat arvioivat uusimisriskiään melko avoimesti. Yksi arvioi, että opiaattikorvaushoitoon pääsy voisi edesauttaa rikoksetonta elämää. Rankka päihdeongelma ylläpitää yhteyksiä riskialttiisiin piireihin ja altistaa tilanteille, joissa rikos voi uusiutua. Kuudella haastateltavista oli tai on ollut päihteiden ongelmakäyttöä ja lisäksi usealla heistä oli yhteyksiä huumerikollisuuteen. Yksi haastatelluista ei kuitenkaan pitänyt itseään päihdeongelmaisena, koska hän ei käyttänyt alkoholia ja huumeitakin vain viihdekäytössä.

Toinen kertoi syyllisyydestään ja vankilakokemuksestaan, jotka estivät uusimasta rikosta. Toisaalta leimautumisen aiheuttama stressi ja siihen liittyvä vainoaminen ”kiristivät hermoja”. Haastateltava kertoi, että hänet oli pahoinpidelty vankilasta vapautumisen jälkeen ja että hänestä oli levitetty huhuja omalla asuinpaikkakunnalla. Haastateltava arvioi kuitenkin olevansa nykyään humalassa rauhallisempi kuin ennen, mutta silti hän miettii joskus, että voisi stressin vuoksi uusia väkivaltarikoksen.

Kolmas haastateltava myönsi, että uusimisriski oli olemassa. Haastateltavalla oli vankilakertalaisuutta noin 10 kertaa ja hänen koko tuttavapiirinsä koostui rikoksentekijöistä. Hän kertoi voivansa uusia rikoksen huonon rahatilanteensa

takia. Haastateltavan tavoite oli kuitenkin olla osallistumatta enää suurempaan rikolliseen toimintaan.

Yksi haastateltava kertoi muutosmotivaationsa olevan korkealla. Hän arvioi kuitenkin, että laitostuminen oli osasyynä siihen, ettei hän pärjäisi enää siviilissä.

Sen verran oon laitostunut...Sehän tässä onkin se suurin ongelma...ku tänne (vankilaan) on niin helppo tulla. Sitä uutta elämää on nii vaikee ylläpitää vai miten sen nyt sanois...Mä tulin tänne kuntoutumaan, vaikka aika vähästä sekin on ollu. Olen kaikki suuttumuksenhallintakurssit ja muut käyny. Mä oon huomannu itessäni kaikkee uutta, niinku se päihdekuntoutusjaksoki...Sitä sisältöä elämään mä rakennan. (mies 26 v.)

Haastateltavat kokivat kontrollin ja valvonnan enimmäkseen haittana ja hyödyttömänä. Toisaalta yksi haastateltavista ymmärsi sen myös tarkoituksenmukaiseksi. Vain yksi haastateltavistamme (nainen 45 v.) koki keskustelut ehdonalaisen valvojan kanssa hyödyllisiksi. Muutama mainitsi läheisten kontrollin vaikutuksen ilmenevän läheisten menettämisen pelkona, jos vielä uusii rikoksen ja joutuu uudelleen vankilaan.

5.3 Lainrikkojan identiteetin leimautuminen

Kun pyysimme haastateltavia kuvaamaan itseään, nousi esille muun muassa seuraavia ominaisuuksia: rauhaton, vilkas, sählääjä ja liian avoin. Lisäksi he kuvasivat itseään sanoilla hyväsydäminen, luotettava ja rehellinen, oikeudenmukainen sekä kiltti ja ystävällinen. Kaikki haastateltavat kuvailivat itseään lähtökohtaisesti positiivisin sanoin ja kertoivat olevansa sosiaalisia, viihtyvänsä muiden ihmisten seurassa sekä tulevansa hyvin toimeen muiden kanssa. Ainoastaan kaksi kertoi viihtyvänsä paremmin yksikseen kuin muiden ihmisten seurassa. Neljällä haastateltavalla nousi esiin mielialojen ailahtelevuus, ylivilkkaus ja rauhattomuus sekä näistä kaksi mainitsi lisäksi adhd:n. Kaikilla neljällä oli vankilavuosia takana 9–20 vuotta.

Rauhaton...Mä innostun kuitenkin aika helposti kaikist uusist asioist, mut kyllästyn kans nopeesti. (mies 41 v.)

Välillä ailahtelee mieliala. Ne just liittyy siihen adhd:hen. Ne just kuuluu siihen sairaudenkuvaan ja vuodest 2009 oon tehnyt töitä itteni kanssa. On se motivaatio...kunhan ei tulis uusia tuomioita, takapakkeja. (mies 26 v.)

Haastateltavat kertoivat kokeneensa leimautuneensa eri tavoin. Kolme kahdeksasta haastateltavasta tunsi leimautuneensa muiden ihmisten silmissä ja tuntevansa syyllisyyttä monin eri tavoin. Yksi heistä tunsi häpeää ja kaksi kertoi tuntevansa syyllisyyttä teoistaan ja käsittelevänsä asiaa edelleen. Kaksi haastateltavaa ajatteli rikosten aiheuttaneen leimautumista, mutta he eivät kokeneet sen vaikuttavan elämäänsä. Erityisesti viranomaisten ja etenkin poliisin silmissä leimautumisen mainitsi kaksi, mutta he eivät kokeneet muutoin tulleen leimautuneeksi. Ainoastaan yksi haastateltavista ei kokenut leimautuneensa. Hänellä oli taustalla rikollista elämää jo 15-vuotiaasta lähtien. Keskusteluista nousi esille, että moni oli kokenut joutuneensa ennakkoluulojen kohteeksi. Asia oli kuitenkin korjautunut, kun heihin oli tutustuttu paremmin. Yhtä haastateltavaa oli hänen tekonsa takia pahoinpidelty hänen päästyään siviiliin ja lisäksi hänen perhettään kohtaan oli käyttäytytty leimaavasti.

Enpä mä ole sitä paljon ajatellut. Varmaan joittenkin mielestä vaikuttaa. Vaikee sanoa, kun koko elämä ollut sitä. Mitä ne muut vaihtoehdot olis? (mies 57 v.)

Mä en halua et mun omaiset kärsii enää siitä eikä lapset, vaik ei mun sukulaiset varmaan edes tiedä, et mä oon ollu vankilassa. No en mä oo tavallaan vielä antanu anteeks itselleni, käsittelyn alla. (nainen 45 v.)

Mullakin on niin törkeä rikos...vaikka sain 2 v 3 kk tuomiota, se on mulle elinkautinen. Sen mä muistan viimesenä kuolinpäivänäki. (mies 36 v.)

Haastateltavat kertoivat saaneensa erilaisia palveluita esimerkiksi Kelasta, työvoimatoimistosta ja päihdehuollosta. Heitä oli pääsääntöisesti kohdeltu niissä asiallisesti lukuunottamatta kahden kokemuksi. Yksi haastateltava oli saanut riittävästi apua, mutta hän tunsi, ettei hänen saamansa palvelu vastannut hänen tarpeitaan; hänelle tarjottiin apua pankkiasioinneissa, mitä hän ei tarvinnut. Neljä haastateltavista kertoi poliisin epäasiallisesta suhtautumisesta. Viisi koki, että he olivat joutuneet hoitamaan itse asunnon, työpaikan ja esimerkiksi

päihdekuntoutukseen pääsemisen. *Kaikki on itsestä kiinni* –lause korostui heidän puheissaan.

Sillon, ku mä menin työvoimatoimistoon ja sinne (tietokoneen näytölle) tuli se, et ehdollinen vapautunut vankilasta xx.xx., ni ne oli vähän näin niinku, et tuskinpa tuut koskaan saamaan töitä. Sen niinku näki niiden kasvoista sen. Ei oo muualta kokemuksia. Esim. Kelalla ei suhtauduttu kuten työvoimatoimistossa. Otettu ihan ihmisenä. (nainen 45 v.)

Eihän tää valvonta todellisuudessa mitään auta. Ei siellä mitään suunniteltu, ei siihen apua saanut, pelkkii puheita vaan. Et ei todellisuudessa mihinkään asunnon saantiin tai muuhun ole autettu enkä tunne ketään muutakaan, joka olis apua saanut. (mies 57 v.)

Kaksi haastateltavaa mainitsi erikseen, että he olivat saaneet hyvää ja asiallista apua päihdepalveluissa. Yksi haastateltava kertoi myös positiivisen palautteen merkityksestä.

Tärkein kannustus täällä (vankilassa) ollessa on sanottu, että sussa näkyy muutos. Siitä tulee se paras fiilis. Tärkeintä on porkkanat ja, ettei kulje silmät ummessa, et kerrotaan mielipide tommosissa hyvissä asioissa. Se auttaa jaksamaan. (mies 26 v.)

5.4 Selviytymistä tukevat asiat

Kaikilla sekä valvonnassa olevilla haastateltavilla että vankilassa olevilla oli asunto. Yhdellä vangilla oli TALKin tukiasunto ja muilla kolmella oli yhteinen asunto avio- tai avopuolison kanssa. Seitsemän haastateltavaa asui nyt tai vapautuessaan siviiliin yhdessä puolison kanssa. Kaikki haastateltavat kokivat saavansa tukea puolisoltaan sekä viisi haastateltavaa, joilla oli lapsia, olivat hyvissä väleissä lastensa kanssa. Viisi mainitsi olevansa tekemisissä vanhempiansa ja sisarustensa kanssa ja tulevansa hyvin toimeen heidän kanssaan. Kaikille haastateltaville ystävien tuki oli tärkeää lukuunottamatta yhtä, joka oli vapauduttuaan muuttanut täysin ystäväpiirinsä. Hän sai nyt tukea arkipäiväänsä lähinnä avopuolisoltaan ja tämän lapsilta sekä omilta lapsiltaan ja

vanhemmiltaan. Kahdella oli työpaikka odottamassa. Kuusi haastateltavaa kertoi liikunnan tärkeydestä ja kaikille vankilassa oleville se oli osa arkipäivää.

Haastateltavilla oli lisäksi selviytymisen tukena erilaisia taitoja kuten hyvä kielitaito, osaamista ruuanlaitossa ja piirtämisessä sekä arkielämän taitoja. Yksi haastateltava osasi tatuoida, kahdella oli kokemusta yksityisyrittäjyydestä ja yhdellä oli laajaa osaamista autoista. Yksikään haastateltava ei kertonut olevansa täysin tyytymätön elämäänsä: neljä haastateltavaa sanoi olevansa hyvin tyytyväinen elämäänsä ja yksi heistä kertoi elävänsä jopa parasta aikaa elämässään ikinä, vaikka olikin vankilassa.

Kyllä mulla nyt menee parhaiten mitä ikinä. Ruoka maistuu ja painoa tullut, kaikki hyvin ja lapset terveitä. Ei valittamista. (mies 26 v.)

Tyytyväisyys elämään yksi. No sanotaan, että ehkä vähän enemmän, menee ehkä vitoseen. Kymppiin ei ehkä koskaan pääsekkään. Yleispositiivinen asenne elämään, vaikka tulee takapakkiakin. Oppinu, että pää pystyssä. Kaikki lähtee musta itestä. Kaikki, mitä tekee, lähtee itestä, on siinä tuki tai ei. (mies 36 v.)

Kaikilla haastateltavilla oli ainakin jonkinlaisia haluja palata työelämään, vaikka kaksi kertoikin olevansa työtävieroksuvia. Kaksi halusi jatkaa yksityisyrittämistä ja kaksi kertoi pääsevänsä edelliseen työpaikkaansa. Kahdella haastateltavalla oli tarkoitus päästä kuntouttavaan työtoimintaan, joista toinen koki kuitenkin tarvitsevansa sen tueksi opiaattikorvaushoitoa. Haastateltavat eivät olleet kiinnostuneita lisäkoulutuksesta ja yksi oli jopa sitä mieltä, että hän on ylikoulutettu. Kaikki kolme, joilla oli päihdeongelma, halusivat jatkaa päihdekuntoutusta. Kolmella haastateltavalla ei ollut ollenkaan päihdeongelmia. Kaikilla kahdeksalla oli tavoitteena pysyä tulevaisuudessa vankilan muurien ulkopuolella. Yksi oli huolissaan veloistaan ja näki tavoitteenaan velkojensa hoitamisen ja rehellisen yrittäjyyden aloittamisen.

On aika vähän sellaista, mitä en osaa tehdä. Jos en osaa jotain, opettelen. Sanovat seuraavaksi työkkärissä, että olen ylikoulutettu. Vaikea olla nöyrä, koska on niin helvetin hyvä. (mies 34 v.)

En näe itseäni yhteiskunnan veronmaksajana. Ehkä tulevaisuudessa maksan veroni Latviaan tai Liettuaan, koska olen pettynyt tähän yhteiskuntaan. Tekisin

itänaapurissa rehellistä kauppaa. Tavoite päästä selvin päin ja velattomana hautaan. (mies 49 v.)

Kaikki tunsivat voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa ja uskoivat selviämiseensä. Jokainen oli sitä mieltä, että kaikki lähtee omasta itsestä ja halusta sekä siitä, että on ollut itse aktiivisesti hoitamassa asioita. Osalla haastatelluista ei ollut juurikaan tavoitteita, joka ehkä johtui näköalattomuudesta.

Ite teen päätökseni, joskus ne voi olla huonojakin, mut joskus hemmetin hyviäki. Haluun pitää omasta itsestä, etten mieli niiku muitten mielipiteitä. Haluais kaikki kerralla, mut jos mä nyt meen tosta ovesta pihalle, ni oon jo kohta takas. Ei täs ole mitää helvetin järkee. Sitte, ku haluais tehdä muutosta ja olen tehny helvetisti töitä itteni eteen, mutta ei anneta silti mahdollisuutta. (mies 26 v.)

Heidän mielestään yksi suurimmista ongelmista oli asunnon hankkiminen. Kuudella oli asunto puolison kautta, mutta mikäli kumppania ei olisi, asunnon saaminen olisi erittäin vaikeaa. Asuntolassa asuminen koettiin myös huonoksi vaihtoehdoksi. Rikoksetonta elämää olisi vaikeaa elää ilman asuntoa.

Jos ei mulla olis vaimoo, ni en mäkään sais mistään kämppää. Itekkin ollut katujätkänä monia vuosia. Se vie kyllä takas siihen rikolliseen maailmaan. Ei voi olettaa, että muutos pysyis. (mies 26 v.)

Vapautuville vangeille on tärkein tietysti saada asunto ja on kaikkia liittoja...ei sellaisissa (asuntoloissa) viitti kukaan asua...Kauheita paikkoja, joissa pari kaveria asuu. Ei siellä elämästä mitään tule, oma pitää olla. Ne pitää ite löytää. Se on tosissaan ongelma. (mies 57 v.)

6 YHTEENVETO

6.1 Rikoksentekijäksi leimautumisen vaikutus selviytymiseen

Haastateltavamme, lainrikkajat, kuuluvat yhteen yhteiskuntamme syrjäytyneimmistä ryhmistä. Rikollisuuden syyt ovat moninaiset, mutta huono-osaisuus ja lapsuuden sekä nuoruuden suojaamattomuus ovat varmasti keskeisimpiä syitä. Rangaistusjärjestelmän tarkoituksenaan on eristää rikoksia tehneet ihmiset yhteiskunnasta, jotta muiden ihmisten turvallisuus voidaan turvata. Rangaistuksen suorittaminen ei kuitenkaan poista lainrikkajan leimaa, joka osaltaan ylläpitää rikollisuutta. (Kivivuori 2009, 3 ja Valokivi 2004, 115.)

Leimautuminen rikoksentekijäksi aiheuttaa torjutuksi tulemistä, jolloin palaaminen normaaliin elämään vaikeutuu (Kivivuori 2013, 354). Haastateltavamme olivat kaikki kokeneet leimautumisen, joskin eriasteisesti. Osa haastateltavista oli kokenut leimautumisen hyvinkin vahvasti ja kärsinyt siitä jopa fyysisesti jouduttuaan pahoinpidellyksi. Ensikertalaisten väkivaltarikosten tekijöistä nousi esiin vahvasti myös syyllisyys teosta. Yksi haastateltavista korosti kantavansa syyllisyyttä lopun elämänsä ja että tuomio oli hänen mukaansa elinkautinen.

Vangin/rikollisen identiteetti voi olla hyvin sisäistetty. Kun kertalaisuutta on paljon ja rikollinen ura on alkanut nuorena, ei näe enää itseään kovin poikkeavana. Sosiaalinen identiteetti sisältää ominaisuuksia itsestä ja määrittelyjä, jotka ihminen on sisäistänyt vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Ne ovat peräisin tiettyyn ryhmään yhdistetyistä käsityksistä ja yleistyksistä, jotka mukautuvat osaksi henkilökohtaista identiteettiä. (Kulmala 2006, 61–62.) Osa haastateltavista oli selkeästi normalisoinut rikollisen identiteetin osaksi omaa identiteettiään selviytyäkseen ja sopeutuakseen vallitseviin olosuhteisiin. He olivat säilyttäneet omanarvon tunteensa ja kokemuksen elämänhallinnasta, vaikka he olivat joutuneet äärimmäisen kontrollin kohteeksi. (Korkeamäki 2010, 22–23.) He olivat omaksuneet myös viranomais- ja yhteiskuntavastaisen asenteen tullakseen toimeen omassa rikollisessa verkostossaan (Kääriäinen

1994, 192–193). Yksi haastateltavista kuvasi kuinka koulukotiin ja isompien poikien porukoihin mukaan joutuminen oli muuttanut hänen elämänsä. Hän oli muuttanut myös ihmisenä, kun huumausaineet olivat tulleet mukaan kuvioihin. Joutuessaan alle 10-vuotiaana puolustamaan itseään hän oli oppinut väkivaltaisen toimintamallin, jossa hän oli se, joka löi ensimmäisenä.

Osa haastateltavista kertoi tehneensä töitä itsensä kanssa muuttuakseen. He olivat käyneet kursseja tai hakeneet itse aktiivisesti apua päihdeongelmiinsa. Uuden identiteetin omaksuminen ja aito muutos vaatii kuitenkin paljon työtä, jolloin on luovuttava vanhoista selviytymiskeinoista ja leimautuneesta identiteetistä. On löydettävä uusia mahdollisuuksia ja verkostoja, joissa omaa elämää voi rakentaa uudelleen. (The Road from Crime 2012.)

Haastatteluista ei käy ilmi tutkittavien elämäntarinoita kokonaisuudessaan, mutta voimme päätellä keskustelujen perusteella, että he olivat eläneet lapsuutensa ja/tai nuoruutensa epävarmoissa ja haavoittavissa olosuhteissa. Osa heistä oli rakentanut identiteettiään rikollisissa ja väkivaltaisissa olosuhteissa sekä suurimmalla osalla oli tai oli ollut päihdeongelmia. Tällaiset yhteisöt tuottavat kielteistä sosiaalista pääomaa ja kehittävät niin sanotun normaalista poikkeavan identiteetin, joka johtaa syrjäytymiseen. Syrjäytymisen myötä heidän yksilölliset voimavaransa, tiedot ja taidot jäävät hyödyntämättä. (Niemelä 2002, 80–81.)

6.2 Lainrikkojan selviytymistä tukevat tekijät

Kaikilla haastateltavilla oli ainakin yksi ihminen, johon he voisivat luottaa. Heidän sosiaaliset verkostonsa olivat kuitenkin melko suppeat. Vankikertalaisuus vaikutti tähänkin siten, että kahdella haastatelluista ensikertalaisista läheisiä oli suhteellisen paljon ja heillä oli vielä yhteyksiä myös työelämään. Niillä, joilla kertalaisuutta oli paljon enemmän, oli myös heikommat verkostot ja vähemmän tai ei yhtään työelämäyhteyksiä. Haastateltavilla oli jonkin verran sosiaalisena pääomana hyödynnettävää verkostosta saatavaa tietoa, luottamusta vastavuoroisuuteen ja myös sosiaalista kontrollia. Luottamus

kohdistui kuitenkin läheisiin ja muutamiin ystäviin. Luottamus viranomaisiin, etenkin poliisiin, oli pääosin heikkoa. (Ruuskanen 2002, 10–12.)

Ryhmän normit, jotka pitävät yksilön ”ruodussa”, näyttäytyivät suurelta osin rikolliseen elämään kuuluvien normien mukaan elämisenä. Mietittäessä sosiaalista pääomaa luottamuksena ihmisiin ja instituutioihin sekä osallistumisella yhteisötoimintaan tulostemme mukaan vain ensimmäinen, luottamus ihmisiin, toteutui. (Hagfors & Kajanoja 2010, 114.) Luottamus ei kohdistunut yhteiskunnan rakenteisiin ja viranomaisiin vaan perheeseen ja joihinkin ystäviin. Kontrolliteorian mukaan sosiaalisen kontrollin puute aiheuttaa rikollisuutta (Kivivuori 2013, 13). Monella haastateltavalla, jolla läheisten ja viranomaisten sosiaalinen kontrolli oli heikkoa, oli myös edelleen yhteyksiä rikollisiin piireihin. Yksi haastateltavista myönsi suoraan, että voisi uusia rikoksen taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi. Haastateltavat eivät myöskään osallistuneet yhdistys- tai järjestötoimintaan eikä heillä ollut sitä suunnitelmassakaan. On myös mielenkiintoista huomata, että kun sosiaalisella pääomalla on vahva yhteys myös oppimiseen, yksikään haastateltavista ei ollut kiinnostunut osallistumaan koulutuksiin tai opintoihin. Heistä moni hyödynsi läheisiään tiedon hankinnassa, mutta yhteiskunnan järjestämiin koulutuksiin heillä ei ollut kiinnostusta osallistua.

Elämänhallinta on kokemusta siitä, että hallitsee omaa elämäänsä ja pystyy luottamaan mahdollisuuksiinsa vaikuttaa (Korkeamäki 2010, 24). Haastateltavat näkivät voivansa itse vaikuttaa omiin asioihinsa ja omaan elämäänsä. Lähes kaikki olivat myös hyväksyneet elämäntapahtumansa tai ainakin he työstivät niitä. He kokivat myös selviävänsä vaikeistakin tilanteista. Haastateltavilla oli myös motivaatiota muutokseen, mikä on keskeistä elämänhallinnassa ja selviytymisessä.

Muutosmotivaatiosta kertoi sekin, että osa oli tehnyt töitä itsensä kanssa ja irtautunut vanhoista rikollispiireistä. Sisäiset tekijät toimivat muutoksen perustana, mutta suotuisten ympäristötekijöiden puuttuessa muutoksen toteuttaminen on vaikeaa (Miller 1999, 13–14). Haastateltavilla läheiset olivat suurin tuki muutoksen toteuttamisessa, mutta muu yhteiskunta ei heidän

kokemuksensa mukaan juurikaan tukenut muutokseen. Lähes kaikilla, yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta, oli läheisten tuki, joka edesauttoi myös muutosmotivaation lisääntymisessä. Haastateltavat olivat valmiita jonkinlaiseen muutokseen, mutta osalta puuttui vielä lopullinen päätös muutoksen toteuttamisvalmiudesta. (Miller 1999, 18–19, 33–34.) Läheiset koettiin suureksi voimavaraksi. Heiltä sai hyväksyntää ja tarvittaessa tukeakin. Heihin voitiin pääasiassa luottaa ja kertoa omista vaikeistakin asioista. Suurimmalla osalla haastateltavista oli parisuhde, jonka he kokivat hyväksi. Haastateltavat saivat heiltä läheisyyden ja onnellisuuden kokemuksia yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta.

Haastateltavilla ei ollut suuria tulevaisuuden suunnitelmia, mikä näkyi näköalattomuutena. Kaikkien haastateltavien tavoitteena oli ensisijaisesti olla palaamatta vankilaan ja, mikäli tarpeen, hoitaa päihdeongelmaansa. Kaikilla oli myös tavoitteena olla uusimatta rikosta, vaikka yksi haastateltavista myönsi voivansa uusia rikoksen taloudellisista syistä. Haastateltavat eivät olleet tyytyväisiä rikolliseen elämäntapaansa ja halusivat aloittaa normaalin elämän. Haastateltavat tiedostivat asioita, jotka olivat johtaneet rikolliseen elämään ja osasivat määritellä asioita, joita heidän tulisi muuttaa. He ymmärsivät myös, että siviilissä elämä oli vaikeampaa ja tehtyjä muutospäätöksiä oli vaikea toteuttaa. Osa eteni pienin askelin ja oli päättänyt keskittyä ensin päihdeongelman hoitamiseen. Sitä kautta he kokivat, että myös esimerkiksi kuntouttava työtoiminta voisi olla mahdollista. Useat olivat sitä mieltä, että pienikin vastoinkäyminen saattoi aiheuttaa paluun päihteidenkäytön myötä rikolliseen elämään. Kolme haastateltavaa mainitsi eri syistä tavoitteenaan olevan paikkakunnalta tai maasta muuton.

Tietotaitotason puute näkyi lähinnä heikossa koulutuksessa, vaikka osa kertoi esimerkiksi yleissivistyksensä olevan hyvää. Haastateltavat arvioivat vuorovaikutustaitojaan hyväksi. Harrastukset koettiin voimavaroina ja niistä sai sisältöä päiviin sekä mielekästä tekemistä. Osa kuvasi myös purkavansa tunteitaan liikunnan tai muun harrastuksen kuten taiteen tai musiikin avulla.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että he pystyvät vaikuttamaan omiin asioihinsa. Tämä kuvaa pystyvyyden kokemusta (Korkeamäki 2010, 24). Haastateltavat korostivat myös sitä, että kaikki lähtee itsestä ja omasta aktiivisuudesta. Heillä oli myös itsekunnioitusta ja he kokivat selviävänsä sekä hallitsevansa elämäänsä. He olivat hyväksyneet elämäntapahtumansa ja tekonsa, vaikka joidenkin mielestä ne vaativat vielä käsittelyä. Haastateltavat näkivät kuitenkin, ettei heillä ollut vaikutusmahdollisuuksia eivätkä he tunteneet yhteenkuuluvuutta yhteiskuntaan.

6.3 Sopeutumisessa tarvittava lisätuki

Haastateltavien kertomuksissa tuli esiin eriasteista syrjäytymistä. Toisilla siteet perheeseen, työhön tai koulutukseen ja kuluttamiseen olivat heikentyneet vahvasti. He eivät kokeneet voivansa enää työllistyä niin sanottuihin oikeisiin töihin eikä heillä ollut koulutushaluja. Osa oli syvemmillä rikos- ja vankilakierteessä ja heidän kertomustensa perusteella voimme todeta, että heidän syrjäytymisensä yhteiskunnasta oli jo hyvin pitkällä. (Kivivuori 2009, 3.) Monilla oli myös haitallisia toimintamalleja, joista vapautumiseen he tarvitsisivat oman elämänsä pohdintaa (Koski-Jännes 2008, 7). Rikosseuraamusalan keskeinen tavoite on uusintarikollisuuteen vaikuttaminen. Haastattelemamme henkilöt eivät kokeneet saaneensa viranomaisilta riittävästi tukea, mutta kertoivat kuitenkin esimerkiksi käyneensä muutokseen tähtääviä ohjelmia ja keskusteluja arvoista sekä päihdeongelmistaan työntekijöiden kanssa. Nämä ovat juuri niitä tapoja, joilla pyritään vaikuttamaan uusimisriskiin ja parantamaan heidän elämänhallintaansa. (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

Haastateltavat eivät kyenneet juurikaan käyttämään sosiaalista pääomaa hyödykseen yhteiskunnassa. Ihmisen hyvinvointi on riippuvainen myös hänen luontaisista toimintavalmiuksistaan ja yhteiskunnallisesti järjestetyistä ja tarjotuista mahdollisuuksista (Nussbaum & Sen 1993, 2007, 1992). Heidän heikko asemansa yhteiskunnassa vain lisää ongelmia eikä näin ollen tue heitä muutokseen. Muutos ei kuitenkaan tarkoita välttämättä kaikkien kohdalla

kunnon kansalaiseksi palaamista, mutta pärjätäkseen he tarvitsisivat jonkinlaista vertaistukea ja omien kokemustensa kääntämistä voimavaroiksi (Niemelä 2002, 85–86). Yksi haastateltavista oli löytänyt tähän keino: kirjoittaa kirja omista vankilakokemuksistaan ja elämästään päihdeongelmaisena.

Osan käsitys omista taidoistaan oli ehkä ylimitoitettua verrattuna siihen, mikä vaatimustaso nyky-yhteiskunnassa vallitsee. Muutama haastateltava koki mahdolliseksi pärjätä työssä omilla taidoillaan. Heillä ei ollut kuitenkaan näyttöä siitä työkokemuksen tai työtodistusten puuttuessa. Kaikki haastateltavat yhtä lukuun ottamatta elivät yhteiskunnan tulonsiirroilla. Heikot taloudelliset toimintaresurssit vaikeuttavat yhteiskunnassa toimimista ja vaikuttamista elämäntavan valintaan, mutta mahdollistavat kuitenkin perustarpeiden tyydyttämisen (Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 38–39). Kaikilla oli mahdollisuus käyttää elämänhallinnan tukena yhteiskunnan palveluita, mutta osa koki, ettei edes halua apua.

Asuminen on perusedellytys kuntoutumiselle, mikä mahdollistaa oman elämän hallinnan (Granfelt 2003, 68). Koska haastatelluilla oli tällä hetkellä asunto tai heitä odotti siviilissä tukiasunto tai puolison kanssa yhteinen asunto, osa perustarpeista oli tyydytetty. Näin ei kuitenkaan ollut aina ollut ja haastateltavat korostivatkin miten vaikeaa asunnon saaminen oli. Ellei sitä pystytä järjestämään vapautumisen yhteydessä, sen saaminen oli tämän jälkeen lähes mahdotonta. Vapautuneet vangit tarvitsisivat siis lisää tukea ja mahdollisuuksia asunnon hankkimiseen ja sen pitämiseen sekä tukea työllistymiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan tukityötä tai kuntouttavaa työtoimintaa, joista osalla oli negatiivisia kokemuksia. He eivät olleet kokeneet tehneensä mitään hyödyllistä, mikä ei taas puolestaan motivoinut muutokseen. Nyky-yhteiskunnassa on vaikeaa löytää töitä etenkin silloin, kun koulutusta ja työkokemusta ei ole, puhumattakaan entisen vangin taustalla. Kouluttautumiseen motivoiminen ja oppimisen tukeminen ovatkin varmasti yksi ratkaisun avaimista. Osalla haastateltavista oli adhd ja myös muut oppimisvaikeudet ovat yleisiä tällä kohderyhmällä. Koulutus on avain

työllistymiseen ja lisää monin eri tavoin mahdollisuuksia yhteiskunnassa osallistumiseen.

Vankilalääkäri Terhi Wuolijoki (2012) esittelee Martti Joukamaan ja hänen työryhmänsä tutkimustuloksia rikosseuraamusasiakkaiden terveydestä, työkyvystä ja hoidontarpeesta. Tutkimukseen osallistui 709 vankia ja yhdyskuntapalvelua suorittavaa henkilöä. Heistä 66%:lla oli alkoholiriippuvuus, 22%:lla oli opioidiriippuvuus ja 23%:lla rauhoittavien lääkkeiden riippuvuus. Lisäksi 40%:lla oli jokin stimulanttiriippuvuus. Sakkovangeista jopa 90%:lla oli jokin päihderiippuvuus. Tutkituista keskimäärin 2/3 osalla oli jokin persoonallisuushäiriö. Masennusta ja kaksisuuntaista mielialahäiriötä esiintyi 3–4 kertaa enemmän kuin normaaliväestöllä. (Wuolijoki 2012, 34, 41.)

Tutkimukseen osallistuneista 19%:a oli pahoinpidelty lapsena ja 24%:a oli ollut sijoitettuna alle 15-vuotiaana. Keskkoulun tai peruskoulun oli suorittanut 60%:a ja ylioppilastutkinto oli 6%:lla. Ennen vankilaan joutumista 63%:a oli ollut työttömänä. Lähes puolella tutkituista oli C-hepatiitti ja yhtä monella oli adhd-piirteitä. Vankien eliniänodote oli vain 47 vuotta, mikä on kehitysmaatasoa. (Wuolijoki 2012, 6, 14–17, 42–43.)

Näiden lukujen valossa kohderyhmämme näyttäytyi varsin moniongelmaisina ja vaikeasti yhteiskuntaan integroitavina, ainakin normaalipalvelujen avulla. Vankilasta vapautuville suunnatut palvelut eivät toimi kaikilla paikkakunnilla. Psykososiaalisen työskentelytavan avulla vangit ja vankilasta vapautuneet voisivat hyötyä motivoinnista ja kannustuksesta sekä luoda monipuolisempia verkostoja. Uuteen arvoperustaan tähtäävä työskentely tukisi heitä muuttamaan käyttäytymistään uuden arvoperustan mukaiseksi. Muutokseen tähtäävien ohjelmien ja kurssien avulla tämä olisi mahdollista, mutta kurssien tulisi olla useampien, ellei kaikkien vankien ja valvonnassa olevien saatavilla. Valvonnallakin on myös kontrolloiva tavoite eivätkä läheskään kaikki vapautuvat miellä sitä välttämättä tukimuodoksi. Kaikki vangit eivät myöskään vapaudu valvontaan. Vankien ja vapautuvien tukemiseksi ja motivoimiseksi muutokseen tulisi tehdä työtä kaikkialla sosiaali- ja terveystalveissa.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen aineisto osoitti, että haastattelemamme ihmiset tunnistivat vapautumiseen liittyviä haasteita ja kehittämistarpeita. Tutkimusaineistomme antoi mielestämme vastauksia tutkimuskysymyksiimme ja koimme näin tutkimuksemme luotettavaksi. Haastattelurunko ja teemat oli laadittu tarkasti ja olimme pyrkineet etukäteen tekemään valmiita lisäkysymyksiä. Emme voineet kuitenkaan ennalta suunnitella haastattelun kulkua, mutta etukäteisvalmistelut paransivat tutkimuksen luotettavuutta merkittävästi ja varmistivat, että kaikilta haastatelluilta kysyttiin samoja asioita. Olimme lisäksi varmistaneet äänityslaitteiston toiminnan etukäteen. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 184.)

Teemahaastattelu oli aineistonkeruumenetelmänä hyvä valinta, koska emme olisi saaneet sisällöltään niin laajoja ja monitahoisia vastauksia käyttämällä esimerkiksi kyselylomaketta. Haastateltavat kertoivat melko avoimesti mielipiteistään ja kokemuksistaan. Haastattelutilanteiden avoimuutta lisäsi haastateltaville kerrottu tieto, ettei tiedossamme ollut heidän henkilötietojaan eikä tutkimusmateriaalia tulnaisi käyttämään muuhun tarkoitukseen kuin tutkimukseemme. Koimme lisäksi, että oma neutraali suhtautumisemme haastateltaviin lisäsi haastattelutilanteen luontevuutta.

Haastateltaville kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteista ja menetelmästä etukäteen. Lisäksi pyysimme heiltä henkilökohtaisen suostumuksen. Osa tutkittavista perui osallistumisensa ennen haastattelua, mihin heillä oli oikeus. Säilytimme materiaalit vain tutkimuksen valmistumiseen asti ja huolehdimme haastateltavien nimettömyydestä kaikissa tutkimuksen vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Kun Turun yhdyskuntaseuraamustoimisto aloitti haastateltavien rekrytoinnin, näytti aluksi siltä, ettemme saisi riittävän nopealla aikataululla tarvittavaa määrää haastatteluja sovituksi. Tarkoituksemme oli alun perin haastatella

ainoastaan ehdonalaisen vapauden valvontaan vapautettuja, mutta olimme hakeneet tutkimusluvan myös vankien haastatteluja varten, koska epäilimme haastateltavien rekrytoinnin olevan haasteellista. Otimmekin lopulta mukaan myös vapautumassa olevia vankeja. Heidän kohdallaan valintakriteerinä oli se, että heillä oli riittävästi vankikertalaisuutta takana, jotta heillä olisi näkemystä vapautumiseen liittyvistä haasteista. Emme koe, että tällä haastateltavien asemaan liittyvällä muutoksella olisi ollut vaikutusta tutkimuksen lopputulokseen, vaan se pikemminkin monipuolisti aineistoamme. Muutoin suunnittelemaamme aikataulu piti paikkansa.

Näimme etukäteen aineiston analyysivaiheen haastavimpana, mutta lopulta vaativa litterointivaihe, siihen liittyvä haastattelujen läpikäynti ja analysointi sujuivat ongelmitta. Hirsjärven ja Hurmeen (2011) mukaan tutkijan on pystyttävä perustelemaan, miksi hän on luokitellut ja analysoinut aineistonsa juuri kyseisellä tavalla. Olimme analyysivaiheessa tietoisia siitä, että tietoperustan käsitteistö ohjaisi ajatuksiamme. Pyrimme kuitenkin tuomaan esille nimenomaan haastateltavien kokemuksia ja mielipiteitä. Tavoitteemme oli raportoida tulokset siten, että toisimme esille myös mahdollisimman paljon haastateltavien suoria lainauksia. Näin pystyimme välittämään myös lukijalle alkuperäistietoa haastatteluista. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 169, 189.)

Opimme myös lähteiden etsinnästä ja niiden kriittisestä analysoinnista. Ammatillisuudestamme kertoi se, että olimme erittäin kiinnostuneita keräämästämme teoriasta. Jouduimmekin lopulta karsimaan ja tiivistämään sitä melko paljon. Opimme siis prosessin aikana enemmän kuin mitä työhöemme päätyi materiaalia.

7.2 Ammatillinen kasvu

Yksi tärkeimmistä asioista opinnäytetyöprosessissamme oli yhteistyömme toimivuus. Toinen meistä tuli mukaan tutkimukseemme tietoperustaseminaarin aikoihin tammikuussa, jolloin suuri osa tietoperustasta oli jo alustavasti kirjoitettu. Yhteistyömme käynnistyi erittäin sujuvasti ja olimme alusta asti

samoilla linjoilla tutkimuksen sisällöstä. Koimme työn valmistuttua tehneemme töitä yhtäläisesti tutkimuksemme eteen. Vaikka emme tunteneet toisiamme etukäteen, luotimme molempien toimintaan ja työtä eteenpäin vievään asenteeseen. Tuimme toinen toisiamme matkan varrella ja hyödynsimme vahvuksiamme. Lisäksi jaoinme tehtäviä sujuvasti ja pääsimme koko ajan luontevasti eteenpäin. Sosiaalialalla työskenneltäessä yhteistyötaitot ja toisten osaamisten arvostaminen ja hyödyntäminen ovat ensiarvoisen tärkeitä taitoja ja saimmekin näistä lisäkokemusta tutkimusta tehdessämme.

Koimme saaneemme paljon apua myös ohjaajiltamme, jotka toivat kokonaisuuden kannalta hyviä kehittämisnäkökulmia esille. Työn ollessa loppusuoralla voisimme oikeastaan vain hämmästellä, miten hyvin yhteistyömme toimi, vaikka tutustuimme vasta työtä tehdessämme. Motivaatio, hyvä aikataulutus ja yhteiset ammatilliset mielenkiinnon kohteet olivat avainasemassa.

Tutkimus opetti meille, että syrjäytyneiden, monista rikoksista tuomittujen pitkäaikaisvankien sekä ehdonalaisessa vapaudessa olevien kanssa työskentely on haasteellista ja erityislaatuista. Asiakasryhmä oli kuitenkin meille entuudestaan tuttu, joten pääsimme näin syventämään tietämystämme. Saimme uusia kokemuksia tutkiessamme heidän elämäntilanteitaan ja haasteitaan yhteiskunnassa sekä nostamalla esiin myös heidän vahvuuksiaan.

Koimme saaneemme vahvistusta omalle osaamisellemme työskenneltyämme näin yhteiskunnasta syrjäytyneiden ja monella eri tavoin haastavassa elämäntilanteessa olevan asiakasryhmän kanssa. Pystyimme kohtaamaan haastateltavat ympäristöstä ja heidän taustastaan huolimatta siten, että saimme luotua luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen lyhyen haastattelutilanteen aikana. Pohdimme paljon haastateltavia ja heidän elämäntarinoitansa tutkimuksemme aikana. Tulevaisuudessa, kun mahdollisesti työskentelemme kyseisen asiakasryhmän parissa, haasteenamme on jättää asiakkaiden monin tavoin ongelmalliset elämäntilanteet töihin. Meidän tulee myös hyväksyä se, ettemme voi tukea heitä enempää kuin yhteiskunta on mahdollistanut. Asiakaslähtöisyys ja empatian tunteminen on mahdollista ja eettisesti tärkeää,

vaikka kyseessä ovat rikolliset, pahaakin tehneet ihmiset. Emme hyväksy heidän tekojaan, mutta pystymme kuitenkin kohtaamaan heidät ihmisinä ja tukemaan heitä aidosti.

7.3 Jatkotutkimuksen tarve

Haastatteluissa nousi esille, että vankilan perhetapaamiset eivät toteudu aina vankien toivomalla tavalla ja yhteyttä etenkin lapsiin on vaikea pitää yllä. Esimerkiksi Taruvuori (2014) on sitä mieltä, että yksi vankilan tehtävistä on kasvattaa vankeja yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Tässä tehtävässä perhetyöllä on oma paikkansa. Asioita on aloitettu katsomaan kokonaisvaltaisemmin ottaen vangin lisäksi huomioon myös puolison ja lasten näkökulma. Taruvuori korostaa myös vankien isyyden herättämistä. Koska vangit laitetaan ottamaan vastuuta omista asioistaan ja heille luodaan rajoja, on omasta perheestä huolehtiminen myös tärkeää. Sekä vangit että heidän omaisensa arvostavat vankilan lapsi- ja perhetyötä, joka voi helpottaa merkittävästi perheen elämää ja auttaa vapautumisen jälkeen sopeutumista takaisin yhteiskuntaan. (Taruvuori 2014, 20.) Läheisverkoston ylläpitämisen merkitystä ja perheen positiivisen kontrollin vaikutusta ei voi korostaa liiaksi osana vangin ja tuomionsa suorittaneen ihmisen elämässä, kun hän yrittää selviytyä ja sopeutua takaisin yhteiskuntaan. Jatkotutkimuksemme aihe voisi olla esimerkiksi *Miten turvata vangin ja hänen perheensä yhteydenpitoa ja läheisyyttä vankilassaolon aikana ja vapautumisen jälkeen?*

Jäimme lisäksi miettimään, miksei haastateltavilla ollut kouluttautumishaluja. Monet kertoivat opintojen jääneen kesken. Onko heillä ollut oppimisvaikeuksia tai muita ongelmia opinnoissaan? Mielestämme myös tämä asia olisi lisätutkimuksen arvoinen. Näin voitaisiin löytää keinoja, joiden avulla vankeja ja vankilasta vapautuneita motivoitaisiin ammatillisiin koulutuksiin. Riittävän koulutuksen turvin työmarkkinoille pääsy helpottuu ja tätä kautta mahdollisuudet elää yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä paranevat. Työelämässä mukana oleminen on kuitenkin yksi rikoksettoman elämän tärkeimmistä tekijöistä.

LÄHTEET

- Ahonen, K. 2010. Vapautuvien vankien näkemys palveluntarpeesta yhteiskuntaan sijoittautumisessa. Ylempi AMK-opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Vaasa: Vaasan ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.3.2014 <http://www.theseus.fi/handle/10024/17265>.
- Aristoteles 2012. Teokset VIII. Poliitiikka. Suom. Anttila, A. Selitykset laatinut Sihvola, J. Helsinki: Gaudeamus.
- Asunto ensin 2014. Etusivu. Viitattu 15.4.2014 http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin.
- Becker, H. 1966. Outsiders. Studies in the sociology of deviance. New York: The Free Press.
- Björklund, L. & Sarlio-Siintola, S. 2010. Inhimilliset toimintavalmiudet suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Teoksessa Hiilamo, H. & Saari, J. (toim.). Hyvinvoinnin uusi politiikka. Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 37–69.
- Edwards, D. 1998. The relevant thing about her. Social identity categories in use. Teoksessa Antaki, C. & Widdicombe, S. (toim.). Identities in talk. London: SAGE Publications, 15–33.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Granfelt, R. 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Granfelt, R. 2010. Syrjäytymisestä vapaaksi vankilassa? Psykososiaalisen työn merkitys vankien elämässä. Teoksessa Laine, T.; Hyväri, S. & Vuokkila-Oikkonen, P. (toim.). Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 131–146.
- Goffman, E. 1986. Stigma. Notes on the management of spoiled identity. New York: Touchtone book. Simon & Schuster Inc.
- Gubrium, J. & Holstein, J. 2001. Introduction. Trying times, troubled selves. Teoksessa Gubrium, J. & Holstein, J. (toim.). Institutional selves. Troubled identities in a postmodern world. New York: Oxford University Press, 1–20.
- Hagfors, R. & Kajanoja, J. 2010. Hyvän kehän teoria ja sosiaaliset mahdollisuudet. Teoksessa Hiilamo, H. & Saari, J. (toim.). Hyvinvoinnin uusi politiikka. Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 107–130.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakesin tutkimuksia n:o 123. Helsinki: Stakes.
- Hiilamo, H. & Saari, J. 2010. Sosiaalisten mahdollisuuksien politiikka. Teoksessa Hiilamo, H. & Saari, J. (toim.). Hyvinvoinnin uusi politiikka. Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 13–35.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Honkinen, P.-L. 2009. Nuorten koherenssin tunne. Mittaaminen, ennustekijät, seuraukset. Turku: Turun yliopisto.
- Hynynen, R. 2003. Esipuhe. Teoksessa Granfelt, R.. Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Helsinki: Ympäristöministeriö, 3.
- Hyyppä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. PS-kustannus: Jyväskylä.

IRO Research & Consulting 2013. Tietoa tutkimusmenetelmistä. Viitattu 22.2.2014
<http://www.iro.fi/>.

Joukamaa, M.; Aarnio, J.; Von Gruenewaldt, V.; Hakamäki, S.; Hypen, K.; Lauerma, H.; Lintonen, T.; Mattila, A.; Tyni, S.; Vartiainen, H.; Viitanen, P. & Wuolijoki, T. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Viitattu 26.4.2014
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf.

Kivivuori, J. 2009. Johdanto. Teoksessa Kivivuori, J. (toim.). Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Viitattu 27.1.2014. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimustiedonantoja-sarja/MqsfY5xh9/94_nuorten_syrj_ytyminen.pdf, 1–6.

Kivivuori, J. 2013. Rikollisuuden syyt. Uudistettu laitos. Helsinki: Nemo.

Korkeamäki, J. 2010. Aikuisten oppimisvaikeudet. Näkökulmia selviytymiseen. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 83/2010. Helsinki: Kuntoutussäätiö. Viitattu 15.2.2014
http://www.kuntoutussaatio.fi/files/392/Aikuisten_oppimisvaikeudet_Nakokulmia_selviytymiseen.pdf.

Koski-Jännes, A. 2008. Johdanto. Teoksessa Koski-Jännes, A.; Riittinen, L. & Saarnio, P. (toim.). Kohti muutosta. Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Helsinki: Tammi, 7–15.

KRITS 2014. Palvelut. Viitattu 1.4.2014 <http://www.krit.fi/fin/etusivu/>.

Kulmala, A. 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampere University Press.

Kurkela, R. 2014. Virsta. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Helsinki: Tilastokeskus ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Viitattu 14.4.2014 <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/>.

Kääriäinen, J. 1994. Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 1/1994. Helsinki: Painatuskeskus.

Laub, J. & Sampson, R. 2001. Understanding Desistance from Crime. Chicago: The University of Chicago.

Miller, W. 1999. Motivaation ja muutoksen käsitteellistäminen. Teoksessa Koski-Jännes, A.; Riittinen, L. & Saarnio, P. (toim.). Kohti muutosta. Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Helsinki: Tammi, 16–40.

Mohell, U. 2011. Vankeuslainsäädäntö. Viitattu 3.3.2014
<http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2462/vankeuslainsaadanto>.

Niemelä, J. 2002. Identiteettityö, sosiaalinen pääoma ja marginaalista murtautuminen. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.). Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 76–93.

Niemi, H. 2011. Rikollisuus Suomessa. Viitattu 4.2.2014
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2456/rikollisuus_suomessa.

Nussbaum, M. 2007. The frontiers of justice. Harvard: Harvard University Press.

Nussbaum, M. & Sen, A. 1993. Introduction. Teoksessa Nussbaum, M. & Sen, A. (toim.). The quality of life. Oxford: Oxford University Press, 1–6.

Portti vapauteen 2014. Vapautuvat. Vapautuvien asumisen tuen verkosto. Viitattu 23.2.2014
<http://www.porttivapauteen.fi/>.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Hallittu vapauttaminen. Rikosseuraamuslaitoksen käsikirja 1/2012.
Luonnos 20.7.2012. Viitattu 1.12.2013
http://www.socca.fi/files/2777/RISE_Hallittu_vapauttaminen_-kasikirja.pdf.

Rikosseuraamuslaitos 2013. Viitattu 9.12.2013 <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index.html>.

Rikosseuraamuslaitos 2014. Viitattu 4.3.2014 <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/>.

Ruuskanen, P. 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.). Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–27.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Sampson, R.; Laub, J. & Wimer, C. 2006. Does Marriage Reduce Crime? A Counterfactual Approach to Within-Individual Causal Effects. *Criminology* 44(3):465–508. Viitattu 4.4.2014
<http://scholar.harvard.edu/sampson/content/crime-and-life-course>.

Sen, A. 1992. *Inequality Reexamined*. New York: Russel Sage.

Simpura, J.; Moisio, P.; Karvonen, S. & Heikkilä, M. 2008. Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Moisio, P.; Karvonen, S.; Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.). *Suomalaisten hyvinvointi*. Helsinki: STAKES, 250–252.

Sisäministeriö 2014. Viitattu 9.4.2014 <http://www.intermin.fi/etusivu>.

Taruvuori, K. 2014. Vankilan lapsi- ja perhetyö. *Talentia* 2/2014, 17–20.

The Road from Crime 2012. Toimittaja: Weaver, A. Ohjaaja: Devlin, E. A Lagan Media Productions Ltd Film. Glasgow: The University of Glasgow. Viitattu 3.4.2014
<http://vimeo.com/43658591>.

Tilastokeskus 2014. Tiedonkeruut. Viitattu 29.4.2014 <http://www.stat.fi/>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki: Tammi.

Valokivi, H. 2004. Lainrikkojan ääni auttamisjärjestelmässä. Teoksessa Jokinen, A.; Huttunen, L. & Kulmala, A. (toim.). *Puhua vastaan ja vaieta*. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.

Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä. Viitattu 29.4.2014
www.arted.uiah.fi/synnyt/.../varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf, 28–29.

Wuolijoki, T. 2012. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys ja työkyky. Mitä tulee ottaa huomioon? Viitattu 20.4.2014
http://www.kiipula.fi/easydata/customers/kiipula/files/kehityshankkeet/tekemalla_oppii/terhi_wuolijoki_22032012_netti.pdf.

Päätös

4.2.2014

4/332/2014

Anna Taivainen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Turun AMK

Hakemuksenne 27.1.2014

Tutkimuslupahakemus

Olet hakenut Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii lehtori Heli Virjonen.

Tutkimuksen aihe

Lainrikkoja yhteiskunnassa – tutkimus vapautuneiden vankien selviytymisestä ja muutoksen mahdollisuudesta

Tutkimuksen toteutus

Ehdonalaisen vapauden valvonnassa olevia Turun yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden haastatteluja sekä 6-10 Käyrän vankilan vangin haastattelua.

Lupahakemus

Haette lupaa haastattelujen suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Vankien haastattelut tulee tehdä vankilan johtajan suostumuksella.

Vankien ja yks-asiakkaiden osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus haastatteluihin. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Opinnäyttees-tä tulee myös lähettää sähköpostitse tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 HELSINKI

Puhelin
029 56 89500

Telekopio
029 56 88446

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pi-
dättää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Tähän päätökseen voi hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta.
Valitusosoitus liitteenä.

Kirsti Kuivajarvi
kehitysjohtaja

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja
Käyrän vankilan johtaja
Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kirjastonhoitaja

HAASTATTELUTUTKIMUS

opinnäytetyötä varten

Olemme Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme sosiaalialan koulutusohjelmaan opinnäytetyötä, jossa tutkimme vankilasta vapautuneiden kokemuksia elämän hallinnasta, selviytymisestä ja sopeutumisesta yhteiskuntaan. Haastattelujen avulla pyrimme selvittämään vapautuneiden vankien sosiaalista tukiverkostoa, omia voimavaroja ja yhteiskunnalta saamaa tukea. Lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, minkälaista tukea vapautuneet vangit itse toivoisivat saavansa.

Opinnäytetyötä varten haastattelemme ehdonalaisen vapauden valvonnassa (EAV) olevia Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaita. Valvontatiimi on ollut sinuun jo yhteydessä ja sopinut tapaamisajan kanssasi. Haastattelutapaaminen korvaa sinulle yhden valvontatapaamisen.

Noudatamme tutkimuksessamme ehdotonta vaitiolovelvollisuutta ja asiallisuutta. Tutkimuksesta ei käy ilmi haastateltavien tai asiaan liittyvien henkilöiden nimiä. Lisäksi haastatteluäänitteet ovat salaisia ja jäävät meidän haltuumme ja ne tuhotaan tutkimuksen valmistuttua.

Tapaamme siis haastattelun merkeissä kanssasi aiemmin sovittuna ajankohtana Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston tiloissa, osoitteessa Ajurinkatu 2, 20100 Turku.

Kiitämme jo etukäteen avustasi!

Ystävällisin terveisin

Anna Taivainen
anna.taivainen@students.turkuamk.fi

Jenni Teräs
jenni.k.teras@students.turkuamk.fi

Olen lukenut ja ymmärtänyt yllä kerrotun ja haluan osallistua opinnäytetyötutkimukseen.

Turussa ___ / ___ 2014

allekirjoitus

HAASTATTELUTUTKIMUS

opinnäytetyötä varten

Olemme Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme sosiaalialan koulutusohjelmaan opinnäytetyötä, jossa tutkimme vankilasta vapautumassa olevien kokemuksia elämän hallinnasta, selviytymisestä ja sopeutumisesta yhteiskuntaan. Haastattelujen avulla pyrimme selvittämään vapautumassa olevien vankien sosiaalista tukiverkosta, omia voimavaroja ja yhteiskunnalta saamaa tukea. Lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, minkälaista tukea vangit itse toivoisivat saavansa.

Noudatamme tutkimuksessamme ehdotonta vaitiolovelvollisuutta ja asiallisuutta. Tutkimuksesta ei käy ilmi haastateltavien tai asiaan liittyvien henkilöiden nimiä. Lisäksi haastatteluäänitteet ovat salaisia, ne jäävät meidän haltuumme ja tuhoamme ne tutkimuksen valmistuttua.

Tapaamme siis haastattelun merkeissä kanssasi aiemmin sovittuna ajankohtana Käyrän vankilan tiloissa!

Kiitämme jo etukäteen avustasi!

Ystävällisin terveisin

Anna Taivainen
anna.taivainen@students.turkuamk.fi

Jenni Teräs
jenni.k.teras@students.turkuamk.fi

Olen lukenut ja ymmärtänyt yllä kerrotun ja haluan osallistua opinnäytetyötutkimukseen.

Turussa ___ / ___ 2014

---

allekirjoitus

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES